

Sundhedsindsatser i danske kommuner målrettet etniske minoriteter

En kortlægning af sundhedsfremme-
og forebyggelse

Mie Lykke Jeppesen
Farhiya Abdullahi
Nanna Ahlmark

Sundhedsindsatser i danske kommuner målrettet etniske minoriteter

En kortlægning af sundhedsfremme- og forebyggelse

Mie Lykke Jeppesen
Farhiya Abdullahi
Nanna Ahlmark

Copyright © 2019
Statens Institut for Folkesundhed, SDU

Uddrag, herunder figurer og tabeller, er tilladt mod tydelig kildegengivelse.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7899-486-8

Statens Institut for Folkesundhed
Stu­diestræde 6
1455 København K
www.sdu.dk/sif

Rapporten kan downloades fra
www.sdu.dk/sif

Forord

Denne rapport beskriver en kortlægning af danske kommuners sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter. Kortlægningen er en opfølgning på en tilsvarende kortlægning foretaget af Statens Institut for Folkesundhed i 2012.

I Danmark udgør etniske minoriteter en stadigt voksende andel af den danske befolkning. Forskningen peger samtidig på, at der er forskelle i sundhed og trivsel mellem ikke-vestlige etniske minoriteter og majoritetsbefolkningen, og på, at der kan være uformelle barrierer i etniske minoriteters adgang til sundhedsydelse. Der kan derfor være behov for særskilte sundhedsfremme- og forebyggelsesindsatser, hvilket ligger under det kommunale ansvarsområde. Denne rapport giver et overblik over igangværende kommunale tiltag i denne sammenhæng.

Kortlægningen viser, at størstedelen af landets kommuner, nemlig 62 %, har særskilte sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter, og at der særligt er fokus på indsatser, der har til formål at skabe netværk og danne fællesskaber i nærmiljøet.

Kortlægningen henvender sig til kommunale og regionale aktører, forskere, praktikere og beslutningstagere, der søger overblik over igangværende initiativer på feltet og viden om, i hvilke kommuner der kan søges mere information. Vi håber, at kortlægningen kan skabe grundlag for sparring og erfaringsudveksling blandt kommunerne.

Kortlægningen er udfærdiget af seniorforsker Nanna Ahlmark, videnskabelig assistent Mie Lykke Jeppesen og praktikant Farhiya Abdullahi. Tak til praktikanter Wiebke Mohr og Idasofie Hyldgaard samt til studentermedhjælp Sandra Mortensen for hjælp med dataindsamling og til postdoc Ziggi Ivan Santini, der har læst internt review.

Morten Grønbæk
Direktør, Statens Institut for Folkesundhed

Indhold

Introduktion	4
Datagrundlag og metode	8
Kommunernes indsatser	11
Vægtstop/kropsbevidsthed	13
Støtte til mennesker med traumer.....	13
Rygestop	14
Seksuel sundhed.....	14
Tandsundhed	14
Førskole- og skolebørn.....	15
Type 2-diabetes/kronisk sygdom	15
Tværgående sundhedskurser/rådgivning.....	16
Kost/madlavning.....	17
Gravide, spædbørnsmødre og familie.....	17
Motion (herunder svømning).....	18
Netværk gennem sundhedsaktiviteter.....	18
Sundhedsformidling gennem peer-støtte	19
Opsummering	21
Litteratur	24
Appendiks A	

Introduktion

Etniske minoriteter udgør en stadigt voksende andel af den danske befolkning. Siden den første kortlægning af kommunale sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter fra 2012 er andelen af indvandrere og efterkommere steget fra 10,4 % til 13,8 % af den samlede befolkning [1][2]. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande¹ er steget fra 6,8 % i 2012 til 8,8 % i 2019, mens andelen fra vestlige lande er steget fra 3,6 % i 2012 til 5 % i 2019 [1][2]. Tal fra Danmarks Statistik viser, at der i andet kvartal af 2019 var 612.904 indvandrere og 187.614 efterkommere i Danmark (13,8 % af den samlede befolkning) [1].

Indledningsvis er det værd at bemærke, at der ikke findes en entydig definition af begrebet etnisk minoritet. Definitioner kan tage udgangspunkt i en social gruppe, som af sig selv og/eller af andre opleves som forskellig fra en majoritetsbefolkning baseret på forskellige karakteristika som sprog, religion, oprindelsesland og fysiske træk. I epidemiologisk forskning måles etnicitet gennem variable som for eksempel fødeland, generation (indvandrer eller efterkommer), nationalitet, religion eller sprog talt i hjemmet. Danmarks Statistik opererer ikke med termen *etniske minoriteter*, men definerer danskere, indvandrere og efterkommere på baggrund af eget og forældrenes fødeland og statsborgerskab [3]. I rapporten referer vi generelt til ikke-vestlige indvandrere og efterkommere, når vi benytter termen etniske minoriteter, da de sundhedsindsatser, som rapporten omhandler, er målrettet denne gruppe af indvandrere.

Forskningen i etniske minoriteters sundhed i en dansk kontekst er sparsom, men en række studier peger på, at der er forskelle i sundhed og trivsel mellem ikke-vestlige etniske minoriteter og majoritetsbefolkningen. En systematisk gennemgang af studier over sygelighed, selvvurderet helbred og dødelighed blandt ikke-vestlige indvandrere og deres efterkommere i alle livsfaser i Danmark viser, at voksne ikke-vestlige etniske minoriteter har længere levetid men til gengæld højere forekomst af sygdom, herunder kronisk sygdom, sammenlignet med etniske danskere [4]. Samme gennemgang finder, at sygelighed og dødelighed blandt spædbørn og børn er højere blandt ikke-vestlige etniske minoriteter end blandt etnisk danske børn. En systematisk litteraturgennemgang af etnisk ulighed i sundhed på børne- og ungeområdet i skandinaviske lande viser desuden, at ikke-vestlige etniske

¹ Vestlige/ikke-vestlige lande: Vestlige lande: Alle 28 EU-lande samt Andorra, Island, Liechtenstein, Monaco, Norge, San Marino, Schweiz, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand. Ikke-vestlige lande: Alle øvrige lande [3].

minoritetsbørn og -unge i Danmark, Sverige og Norge har dårligere sundhed og trivsel end majoritetsbørn og -unge [5]. Den viser også, at de hyppigst beskrevne problemstillinger blandt ikke-vestlige etniske minoritetsbørn og -unge i de skandinaviske lande knytter sig til mental sundhed og tandsundhed [5]. Omvendt finder en undersøgelse i Region Hovedstaden af forekomsten af risikofaktorer for sundhed og trivsel i barnets første leveår og børns sundhedsstatus i indskolingen, at der overordnet set ikke er store forskelle i risikofaktorer blandt børn, der er indvandrere eller efterkommere og børn af etniske danskere [6]. Det er dog med undtagelse af risikofaktorerne at blive ammet fuldt i mindre end fire måneder og udsættelse for passiv rygning, hvor andelen er større blandt børn, der er indvandrere eller efterkommere [6]. En spørgeskemaundersøgelse af sundhed, sygelighed og trivsel blandt ikke-vestlige indvandrere fra syv oprindelseslande, efterkommere fra to lande og en etnisk dansk referencegruppe med i alt knap 5000 respondenter finder, at der blandt indvandrergrupperne generelt er lavere selvvurderet helbred og signifikant dårligere mental sundhed, særligt blandt de ældre aldersgrupper, sammenlignet med den etnisk danske gruppe [7]. Desuden peger undersøgelsen på større sygdomsbelastning og hyppigere langvarig sygdom, herunder for eksempel diabetes og forhøjet blodtryk, sammenlignet med etniske danskere. En række andre mindre studier bekræfter en høj overhyppighed af diabetes blandt flere indvandrergrupper sammenlignet med etniske danskere [8]. Desuden har en større andel blandt alle de undersøgte indvandrergrupper et højere indtag af sukker i varme drikke og ryger dagligt sammenlignet med etniske danskere, mens der omvendt ses et lavere indtag af alkohol i forhold til etniske danskere [7]. Flere af disse fund bekræftes af *Den Nationale Sundhedsprofil fra 2010*², en national repræsentativ spørgeskemaundersøgelse af danskernes sundhed og trivsel [9]. Den viser eksempelvis, at ikke-vestlige indvandrere generelt har lavere selvvurderet helbred, er mindre fysisk aktive og oftere er overvægtige sammenlignet med etniske danskere. Undersøgelsen bekræfter også at ikke-vestlige indvandrere dårligere mental sundhed og viser at en større andel for eksempel oftere er stressede og uønsket alene sammenlignet med etniske danskere og indvandrere med vestlig baggrund. Den Nationale Sundhedsprofil bekræfter også en lavere indtagelse af alkohol sammenlignet med etniske danskere [9].

En gennemgang af eksisterende litteratur omkring etniske minoriteters sundhed fra 2009 peger desuden på, at etniske minoriteter møder uformelle sociale, kulturelle og sproglige barrierer i forhold til adgang til sundhedsydelse og -indsatser [8]. Dette kan handle om manglende kendskab til det danske sundhedsvæsen og de tilbud, der findes, om en anderledes opfattelse af sundhed,

² Der er også udgivet *Den Nationale Sundhedsprofil* i 2013 og 2017, men her er der ikke lavet særskilte analyser på svar fra deltagerne med indvandrerbaggrund.

sygdom og sygdomsrisici samt om kommunikationsbrist i mødet med det danske sundhedspersonale [8].

Eksisterende undersøgelser peger således både på en række sundhedsmæssige udfordringer i forhold til fysisk og mental sundhed blandt ikke-vestlige etniske minoritetsborgere sammenlignet med majoritetsbefolkningen samt udfordringer i adgangen til generelle sundhedsindsatser. Der er imidlertid ingen nationale strategier for sundhedsfremme og forebyggelse specifikt målrettet etniske minoriteter [10].

Siden 2007 har kommunerne haft ansvaret for sundhedsfremme og forebyggelse for deres borgere. I 2012 til 2013 udarbejdede Sundhedsstyrelsen 11 såkaldte forebyggelsespakker til kommunerne med anbefalinger i forhold til at skabe effektive sundhedsfremme- og forebyggelsesindsatser baseret på den aktuelt bedste viden inden for hvert af de 11 områder. Sundhedsstyrelsen har i denne sammenhæng defineret otte målgrupper blandt borgere på tværs af forebyggelsespakkerne, nemlig *Gravide, Spæd- og småbørn, Ældre, Skolebørn, Udsatte borgere, Unge, Voksne, og Alle kommunens borgere* [11]. Etniske minoriteter udgør således ikke en særskilt målgruppe, men nævnes i de specifikke anbefalinger knyttet til forebyggelsespakker inden for fire områder, nemlig *Mental sundhed, Overvægt, Seksuel sundhed* og *Tobak*. Etniske minoriteter nævnes desuden relateret til alle de ovenfor nævnte målgrupper med undtagelse af gravide [12][13][14].

Ifølge en undersøgelse af kommunernes implementering af forebyggelsespakker foretaget af Statens Institut for Folkesundhed lever hovedparten af kommunerne, ifølge kommunerne selv, op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger i forebyggelsespakkerne, særligt vedrørende indsatser med fokus på mental sundhed [15]. Undersøgelsen viser dog ikke, hvorvidt der tilbydes indsatser specifikt målrettet etniske minoriteter. En kortlægning af kommunale sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter foretaget af Statens Institut for Folkesundhed i 2012 viste, at de fleste kommuner havde initieret sådanne indsatser [2]. Der er os bekendt ikke lavet en kortlægning af kommunernes indsatser på dette område siden.

Formål

På baggrund af de særlige udfordringer, der ses i etniske minoriteters sundhed og trivsel, det voksende fokus på kommunernes sundhedsfremme og forebyggelsesindsatser og den manglende viden om konkrete indsatser på området omkring etniske minoriteters sundhed, er formålet med denne kortlægning at dokumentere omfanget og karakteren af sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter i landets kommuner.

Med kortlægningen ønsker vi at præsentere et overblik over kommunernes indsatser på dette område samt skabe et grundlag for inspiration, sparring og erfaringsudveksling blandt kommunerne. Kortlægningen henvender sig til kommunale og regionale aktører, forskere, praktikere og beslutningstagere, der søger overblik over igangværende initiativer på feltet og viden om, i hvilke kommuner der kan søges mere information.

Rapporten består af to hoveddele: 1) en præsentation af omfanget af sundhedsindsatser fordelt på temaer på tværs af kommunerne, og 2) et appendiks med kortfattet information om alle sundhedsindsatser, der er inkluderet i kortlægningen, for hver af landets kommuner.

Rapporten kortlægger, i tråd med kommunernes ansvarsområder, både indsatser med fokus på sundhedsfremme og forebyggelse. Sundhedsfremme kan defineres som "Sundhedsrelateret aktivitet, der søger at fremme den enkeltes sundhed og folkesundheden ved at skabe rammer og muligheder for at mobilisere patienters og andre borgeres ressourcer og handlekompetence" jævnfør Sundhedsdatastyrelsen [16][17]. Forebyggelse kan defineres som "Sundhedsrelateret aktivitet, der søger at forhindre opståen og udvikling af sygdomme, psykosociale problemer eller ulykker og dermed fremmer folkesundheden" [16][17]. I denne kortlægning indeholder kommunernes indsatser ofte elementer af begge strategier, og vi anvender derfor den overordnede term *sundhedsindsatser* om indsatserne generelt.

Datagrundlag og metode

I dette afsnit beskriver vi, hvordan data er indhentet fra kommunerne, samt hvordan vi har kategoriseret kommunernes sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter.

Dataindsamling

Dataindsamlingen fandt sted fra maj 2015 til marts 2016. Indledningsvis lokaliserede vi relevante kontaktpersoner og e-mailadresser i sundhedsafdelingerne gennem kommunernes hjemmeside, hvor det var muligt. I mange tilfælde var det nødvendigt med en række telefonopkald og e-mails for at lokalisere den rette kontaktperson og dennes adresse. Vi foretog desuden telefonopkald og sendte opfølgende e-mails ad flere omgange til kommuner, der ikke havde svaret på den tilsendte e-mail inden for 1-2 måneder. Som udgangspunkt rettede vi henvendelse til kontaktpersoner i sundhedsafdelingen eller sundhedscentre i den pågældende kommune. Kontaktpersonerne videre sendte herefter henvendelsen eller henviste til relevante personer på området etniske minoriteters sundhed. I få tilfælde er vi blevet opmærksomme på initiativer ad anden vej, for eksempel gennem rapporter eller evalueringer.

Vi sendte herefter en e-mail med information om undersøgelsen og et skema med spørgsmål omkring kommunens sundhedsindsatser til de relevante kontaktpersoner. Han/hun er blevet bedt om at svare på, om kommunen siden 2012 har haft eller har indsats målrettet ikke-vestlige etniske minoriteter på sundhedsområdet, og i så fald om at udfylde et skema. Kontaktpersonen indhentede i mange tilfælde input fra flere forskellige afdelinger. Skemaet indeholdt følgende spørgsmål/emner med mulighed for at skrive fritekst ud for hvert emne: 1) *Type indsats* (prædefineret med 13 temaer baseret på kortlægningen i 2012), 2) *Indsatsens navn*, 3) *Formål og kort beskrivelse*, 4) *Starttidspunkt*, 5) *Planlagt sluttidspunkt*, 6) *Samarbejde med andre, eksempelvis kommuner, regioner, læger, organisationer*, 7) *Foreligger evaluering*.

Da kontaktpersonerne frit har formuleret sig ved hvert emne, har nogle sendt meget detaljerede beskrivelser og andre mindre detaljerede. Vi har redigeret beskrivelserne i oversigtsdokumentet for læsevenlighedens skyld.

Kategoriseringen af sundhedsindsatser

Vi har i rapporten medtaget indsatser, som har været direkte målrettet etniske minoritetsgrupper, eller hvor indsatserne *de facto* efterhånden er blevet målrettet etniske minoritetsborgere på grund af efterspørgslen blandt disse borgere.

Sundhedsindsatserne, der er medtaget i kortlægningen, har meget forskellig karakter og forskelligt omfang. Vi sammenholder i rapporten det indholdsmæssige fokus i indsatserne, ikke omfanget af de respektive indsatser. Nogle indsatser indebærer for eksempel ugentlige åbne aktiviteter, såsom café-møder, andre forløber over et fast antal gange med tilmelding, eksempelvis diabeteskurser, og andre igen forekommer én gang årligt, såsom den årlige *Mænds sundhedsuge*. I rapporten benytter vi termen *indsats* om disse mangeartede typer af aktiviteter.

Vi har kategoriseret sundhedsindsatserne under 13 temaer, nemlig 1) *Vægtstop/kropsbevidsthed*, 2) *Støtte til mennesker med traumer*, 3) *Rygestop*, 4) *Seksuel sundhed*, 5) *Tandsundhed*, 6) *Førskole- og skolebørn*, 7) *Type 2-diabetes/kronisk sygdom*, 8) *Tværgående sundhedskurser/rådgivning*, 9) *Kost/madlavning*, 10) *Gravide, spædbørnsmodre og familie*, 11) *Motion (herunder svømning)*, 12) *Netværk gennem sundhedsaktiviteter* og 13) *Sundhedsformidling gennem peer-støtte*. Som det fremgår, afspejler de fleste temaer et specifikt sundhedsfagligt aspekt, mens to temaer har fokus på henholdsvis netværk og peer-til-peer formidling (*Netværk gennem sundhedsaktiviteter* og *Sundhedsformidling gennem peer-støtte*) relateret til forskellige sundhedsfaglige temaer. I to tilfælde afspejler temaet målgruppen, nemlig *Gravide, spædbørnsmodre og familie* samt *Førskole- og skolebørn*. Da mange indsatser har særskilt fokus på svømning, har vi tilføjet dette i parentes ved temaet *Motion (herunder svømning)*.

I forhold til 2012 er temaet *Førskole- og skolebørn* ny, og det afspejler, at der er kommet flere sundhedsindsatser med dette særskilte fokus. Temaerne *Netværk gennem sundhedsaktiviteter* og *Tværgående sundhedskurser/rådgivning* er også nye og erstatter temaet *Netværk og bred sundhedsformidling* fra 2012. De to nye temaer afspejler også, at der er kommet mange nye indsatser med fokus på bredere sundhedsformidling med øje for henholdsvis netværksdannelse og rådgivning.

Vi har generelt kategoriseret sundhedsindsatserne efter deres primære tema eller formål. Nogle kommuner har gjort opmærksom på, at en indsats kan have et sekundært formål for eksempel knyttet til mental sundhed ud over et primært fokus på for eksempel madlavning. Sundhedsindsatser med temaet *Vægtstop/kropsbevidsthed* har desuden ofte elementer af kost og motion, uden at

vi her har anført sidstnævnte to temaer. Desuden nævner flere kommuner, at en indsats kan have det indirekte formål at hjælpe etniske minoritetsborgere tættere på arbejdsmarkedet. Der er således flere indsats, der har relevans i flere sundhedsmæssige og sociale sammenhænge, selvom vi har kategoriseret dem under ét primært formål. Nogle kommuner har flere adskilte indsats med samme tema. Her er indsatsen og det relevante tema talt med flere gange. I fem tilfælde har en indsats to adskilte delkomponenter med hver sit tema. I disse tilfælde har vi markeret temaerne med samme tal men med hvert sit bogstav, eksempelvis *1a* og *1b*, og begge delkomponenter er talt med som en indsats. En række kommuner rapporterer at have udarbejdet informations- eller undervisningsmateriale om diverse sundhedsrelaterede emner på forskellige sprog, ofte knyttet til en indsats. Dette informationsmateriale er ikke anført som en indsats. Som det fremgår, indeholder nogle indsats bredt favnende temaer, herunder *Netværk gennem sundhedsaktiviteter*, *Tværgående sundhedskurser/rådgivning*, *Sundhedsformidling gennem peer-støtte* og *Gravide, spædbørnsmødre og familie*.

Flere kommuner har meddelt, at deres politik er ikke at differentiere mellem borgere på baggrund af etnicitet, og at mange af kommunens generelle sundhedstilbud således er åbne for etniske minoritetsborgere med tolk. Sådanne indsats, hvor der er mulighed for tolk, er i udgangspunktet ikke medtaget.

Vi vil gerne understrege, at der kan være tiltag i kommuner, vi ikke er blevet opmærksomme på, da vi ikke nødvendigvis har fået kontakt med alle relevante personer i de respektive kommuner. Desuden kan der være kommet nye indsats til, efter dataindsamlingen blev afsluttet. Rapporten skal derfor ikke ses som en fuldstændig og udtømmende liste over sundhedsindsats på området. Den er snarere et forsøg på at skabe generelt overblik, en platform for kontakt med fagfæller, og den skal betragtes som et levende dokument, der løbende kan opdateres.

Kommunernes indsatser

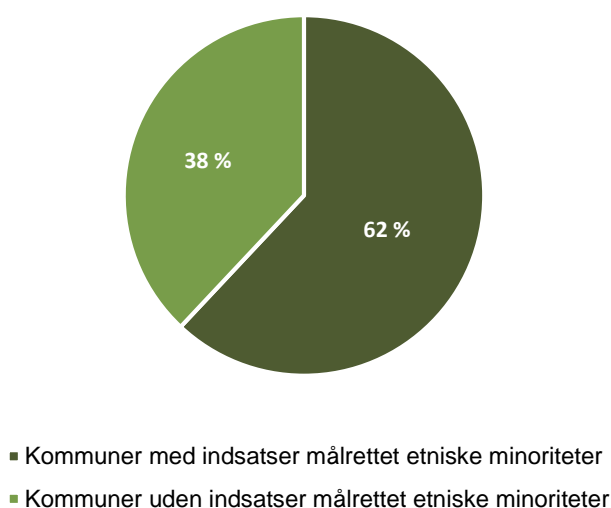
I dette afsnit beskriver vi omfanget og karakteren af kommunernes sundhedsindsatser.

Vi har i alt registreret 251 sundhedsindsatser. Som tidligere nævnt er fem af disse knyttet til en anden indsats, men er talt med som selvstændige indsatser.

Omfanget af de enkelte indsatser spænder vidt. De indbefatter blandt andet korte og længerevarende gruppeforløb, individuelle forløb, individuelle samtaler og handlingsplaner, åbne gruppearrangementer og cafétilbud, temadage og workshops eller enkeltstående temadage. Indsatserne er udført i samarbejder med for eksempel lokale foreninger, sundhedsplejen, jobcentre, boligsociale selskaber, sundhedscentre, biblioteker, sprogskoler, patientorganisationer, almen praksis og hospitaler.

Vi har registreret sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter i 61 danske kommuner (62 % af kommunerne i Danmark).

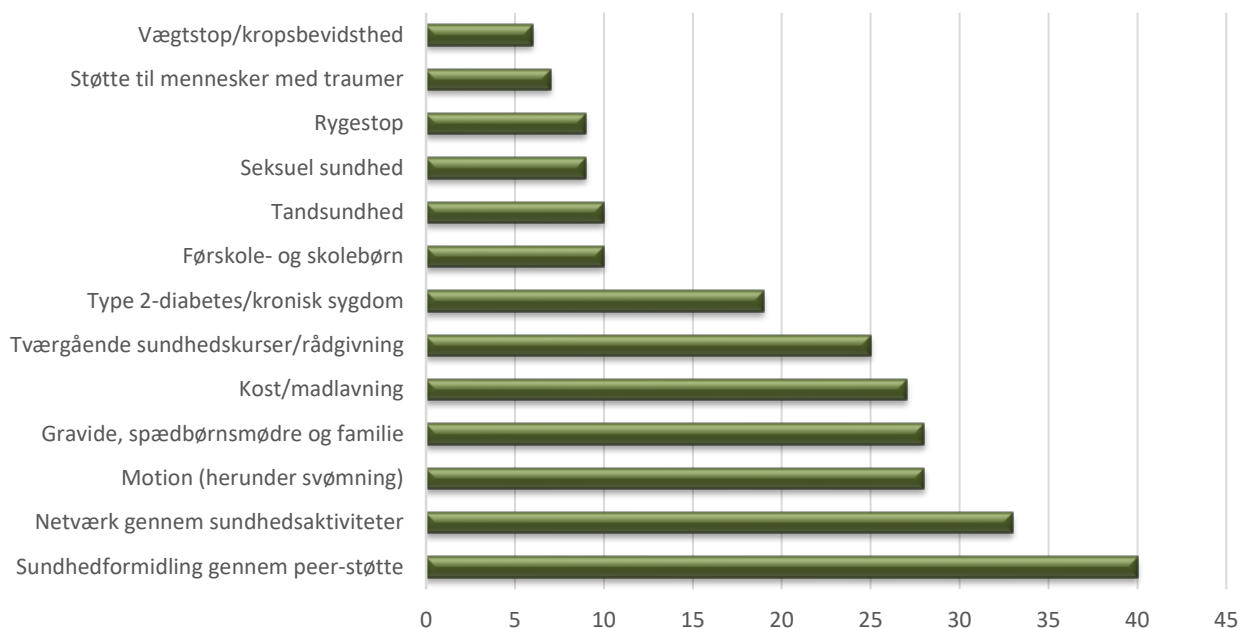
Figur 1. Andel af kommuner med og uden sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter. Procent.

Som det ses af Figur 1, så har størstedelen af de danske kommuner, nemlig 62 %, sundhedsindsatser, der specifikt er målrettet etniske minoriteter. I alt 37 kommuner har rapporteret, at de ikke har sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter, hvilket svarer til 38% af kommunerne.

I kortlægningen fra 2012 rapporterede 64 danske kommuner (65 %) at have sundhedsindsatser på området. Der er ti nye kommuner, der rapporterer at have sundhedsfremmeindsatser særskilt målrettet etniske minoriteter siden den seneste kortlægning (Assens, Frederikssund, Halsnæs, Herlev, Middelfart, Morsø, Ringsted, Solrød, Struer, Tønder). Der er 13 kommuner, der tidligere rapporterede at have indsatser, der ikke har rapporteret at have sådanne indsatser på tidspunktet for indsamlingen af data ved denne kortlægning (Bornholm, Brønderslev, Dragør, Favrskov, Fredensborg, Faaborg-Midtfyn, Greve, Hjørring, Ikast-Brande, Jammerbugt, Odsherred, Randers, Syddjurs).

Figur 2. Kommunale sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter fordelt på temaer. Antal.

Figur 2 giver et overblik over temaerne i kommunernes sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter. Tilsammen er der 251 rapporterede sundhedsindsatser, der afspejler de 13 temaer. De temaer, der er hyppigst repræsenteret, er *Motion (herunder svømning)* (28 indsatser), *Netværk gennem sundhedsaktiviteter* (33 indsatser) og *Sundhedsformidling gennem peer-støtte* (40 indsatser). De temaer, der sjældent er repræsenteret, er *Vægtstop/kropsbevidsthed* (seks indsatser), *Støtte til mennesker med traumer* (7 indsatser) og *Rygestop* (9 indsatser).

I det følgende gennemgår vi de enkelte temaer, herunder hvilke kommuner der har indsatser med det relevante tema.

Vægtstop/kropsbevidsthed

Der er seks kommuner, der har indsatser med fokus på vægtstop og kropsbevidsthed målrettet etniske minoriteter. Indsatserne er både organiseret som enkeltstående temadage eller som længere forløb. Eksempelvis tilbyder Aarhus Kommune et individuelt livsstilsforløb med fokus på vægttab. Tilbuddet indeholder træningstilbud, sundhedssamtaler og opfølgende sundhedssamtaler med forskellige aktører, herunder en fysioterapeut og sygeplejerske. Én af de seks kommuner har målrettet deres indsats til kvinder, nemlig Rødovre Kommune, med kurset *Små skridt*, som har fokus på, hvordan små vaneændringer i fysisk aktivitet og kost kan reducere vægten, og at vaneændringerne skal være realistiske, effektive og lystbetonede.

Kommuner med indsatser om vægtstop/kropsbevidsthed:

Høje-Taastrup, Køge, Mariagerfjord, Roskilde, Rødovre, Aarhus.

Indsatser om vægtstop/kropsbevidsthed: 6

Støtte til mennesker med traumer

I alt seks kommuner rapporterer at have indsatser vedrørende støtte til etniske minoriteter med primær og sekundær traumatisering. Varde Kommune har for eksempel en indsats med rehabilitering af henholdsvis flygtninge og krigsveteraner med posttraumatisk stresstilstand (PTSD). Nogle af de respektive kommunerne benytter sig af metoden *NUSSA* (Neuroaffektiv Udviklingspsykologisk Struktureret Social Aktivitet), som bygger på læring i at forstå, acceptere og håndtere egne reaktioner samt følelser erhvervet under de traumatiske hændelser. Eksempelvis har Sønderborg Kommune projekt *NUSSA*, hvor kommunen hjælper flygtningebørn med sekundær traumatisering. Holbæk Kommune har kurset *MindSpring*, der tilbydes i samarbejde med børnekonsulentcentret, og som desuden er en del af kommunens boligsociale helhedsplan.

Kommuner med indsatser om støtte til mennesker med traumer:

Holbæk, Norddjurs, Skanderborg, Struer, Sønderborg, Varde.

Indsatser om støtte til mennesker med traumer: 7

Rygestop

I alt ni kommuner rapporterede at have indsatser med fokus på rygestop hos etniske minoriteter. Ofte er disse indsatser undervisning eller foredrag og afholdes typisk som et forløb over flere gange. I Viborg Kommune er der for eksempel etableret indsatsen *KOM & KVIT*, som arrangeres som individuelle samtaler gennem AIDS-Fondet. I Ishøj Kommune tilbydes rygestopforløb for tyrkisk- og kurdisktalende borgere, der både indebærer individuel undervisning og holdundervisning. Herlev Kommune har som den eneste af de ni kommuner en rygestopindsats specifikt målrettet kvinder.

Kommuner med indsatser om rygestop:

Guldborgssund, Helsingør, Herlev, Høje-Taastrup, Ishøj, Køge, Viborg, Vordingborg, Aarhus.

Indsatser om rygestop: 9

Seksuel sundhed

I alt ni kommuner rapporterer at have indsatser med fokus på seksuel sundhed hos etniske minoriteter. I eksempelvis Holstebro, Kolding og Viborg Kommune afholdes der arrangementer, der bygger på formidling af oplysninger om seksuel sundhed til etniske minoriteter i samarbejde med AIDS-Fondet. Der bliver blandt andet afholdt oplæg om emner i forhold til reproduktion og HIV. Herning kommune tilbyder seksualundervisning til ungdomsklasser to gange årligt i samarbejde med Sprogskolen Lærdansk. Én af de ni kommuner har en indsats specifikt målrettet mænd, nemlig Frederiksberg Kommunes projekt *Checkpoint*. Det hører under AIDS-Fondet og har fokus på seksuel sundhed for etniske minoritetsmænd, der har sex med mænd.

Kommuner med indsatser om seksuel sundhed:

Frederiksberg, Herning, Holstebro, Kolding, Silkeborg, Slagelse, Tønder, Viborg, Aarhus.

Indsatser om seksuel sundhed: 9

Tandsundhed

I alt ti kommuner har rapporteret at have indsatser med fokus på tandsundhed hos etniske minoriteter. Størstedelen af indsatserne er målrettet børn, hvor fokusområderne omfatter undervisning i tandsundhed, kontrol, behandling og eftersyn i forhold til tandpleje. Med udgangspunkt i børnenes præmisser søger flere projekter at øge børnenes almenviden og handlekompetencer i forhold til tandsundhed. I København Kommune er der, i samarbejde med sundhedsplejen, pædagoger og

lærere, fokus på opsøgende tandpleje med synlighed i lokalområderne samt intensiveret forebyggende indsats med fokus på tandbørstning og brug af fluorid på tandklinikkerne og i skolerne. Én af de ti kommuner har specifikt målrettet sin indsats til kvinder, nemlig Nyborg Kommune, hvor tandplejen tilbyder undervisning til mødregrupper med etniske minoriteter.

Kommuner med indsatser om tandsundhed:

Holbæk, Høje-Taastrup, Kalundborg, København, Lejre, Nyborg, Rebild, Struer, Varde, Aarhus.

Indsatser om tandsundhed: 10

Førskole- og skolebørn

I alt ti kommuner rapporterede at have indsatser med fokus på førskole- og skolebørn med etnisk minoritetsbaggrund. Disse indsatser inkluderer sundhedssamtaler, undersøgelser og besøg af en sundhedsplejerske. Der er meget fokus på børns og unges sproglige udvikling samt trivsel. Der bliver undervist på skoler for eksempel i Frederikssund Kommune, hvor skoleeleverne i alderen seks år og opefter får tilbudt en funktionsundersøgelse og sundhedssamtale. Der tilbydes desuden hjemmebesøg af sundhedsplejen. Her vil man blive undervist i, hvilke metoder og redskaber man som forældre kan benytte til at støtte sit barn/sine børns generelle sundhed.

Kommuner med indsatser om førskole- og skolebørn:

Albertslund, Assens, Fredericia, Frederikssund, Haderslev, Nyborg, Skive, Slagelse, Sønderborg, Viborg.

Indsatser om førskole- og skolebørn: 10

Type 2-diabetes/kronisk sygdom

I alt 15 kommuner rapporterede at have indsatser vedrørende type 2-diabetes og/eller kronisk sygdom hos etniske minoriteter. Disse indsatser er generelt tilrettelagt som kurser og i nogle tilfælde enkeltstående dage med fokus på for eksempel diabetes. Kurserne har det tilfælles, at de kombinerer en praktisk og teoretisk tilgang. De fleste forløb vedrører diabetes, men der er også forløb som eksempelvis kurset *LÆR AT TACKLE - kroniske smerter*, som er en patientuddannelse, der gennemføres i samarbejde med Komiteen for Sundhedsoplysning med fokus på kroniske smerter. I Vallensbæk Kommune afholdes såkaldte sundhedsmøder for etniske minoriteter kaldet *Lev i en sund krop*, som indebærer læring om, hvordan man får færdigheder og handlekompetencer med udgangspunkt i kost og motion. Én af de 15 kommuner har målrettet deres indsats til ældre, nemlig

Ringsted Kommune. Projektet indebærer, at frivillige fra Arabisk Dansk Venskabsforening informerer og vejleder ældre etniske minoritetsborgere om diabetes. To af de 15 kommuner har kønsopdelte indsatser, nemlig Høje-Taastrup Kommune og Aarhus Kommune. Sidstnævnte har eksempelvis et ti-ugers sundhedsforløb om henholdsvis diabetes og hjertekarsygdomme på tre forskellige sprog. Én kommune har en indsats målrettet kvinder, nemlig Køge Kommune, med projektet *LÆR AT TACKLE - kroniske smerter*.

Kommuner med indsatser om Type 2-diabetes/kronisk sygdom:

Fredericia, Helsingør, Herning, Høje-Taastrup, Ishøj, Kolding, Køge, Nyborg, Ringsted, Roskilde, Rødovre, Svendborg, Sønderborg, Vallensbæk, Aarhus.

Indsatser om Type 2-diabetes/kronisk sygdom: 19

Tværgående sundhedskurser/rådgivning

I alt 19 kommuner rapporterede at have indsatser med tværgående sundhedskurser/rådgivning. Disse indsatser omhandler generelt formidling af viden om sundhed og rådgivning i et bredt sundhedsperspektiv. Indsatserne inkluderer for eksempel undervisning i de ti kostråd, KRAM-faktorerne, det danske sundhedsvæsen, mental og fysisk sundhed. Herning Kommune kører eksempelvis projektet *Sundhed på dansk*, med det formål at give etniske minoriteter handlekompetencer og kendskab til, hvordan de kan trives i deres omgivelser. I Kolding Kommune afholdes der sundhedsdage for somaliere, hvor de bliver informeret om de sundhedstilbud, som kommunen tilbyder. Hver dag holdes oplæg om et nyt tema. Desuden tilbydes deltagerne måling af blodsukker, blodtryk og kulilte.

Én af de 19 kommuner rapporterede, at de har en indsats specifikt målrettet piger, nemlig Frederiksberg Kommune, der afholder dialogmøder om sundhed for "udsatte etniske minoritetspiger". Én af de 19 kommuner har en indsats specifikt målrettet unge, nemlig Silkeborg Kommune, der har åben rådgivning for unge i alderen 16-24 år, som er nye i Danmark. Indsatsen gennemføres i samarbejde med ungdomsskolen. Tre af de 19 kommuner har indsatser, der specifikt er målrettet kvinder, nemlig Morsø, Silkeborg og Vejle. Eksempelvis tilbyder Morsø Kommune sundhedsrelateret rådgivning for etniske minoritetskvinder.

Kommuner med indsatser om tværgående sundhedskurser/rådgivning:

Frederiksberg, Herning, Holbæk, Holstebro, Horsens, Høje-Taastrup, Ishøj, Kolding, Lejre, Middelfart, Morsø, Norddjurs, Næstved, Silkeborg, Skanderborg, Tønder, Vejle, Aalborg, Aarhus.

Indsatser om tværgående sundhedskurser/rådgivning: 25

Kost/madlavning

I alt 21 kommuner rapporterede at have indsatser med fokus på kost/madlavning hos etniske minoriteter. Eksempelvis har Slagelse kommune i samarbejde med kommunens aktivitetscentre og den boligsociale indsats afholdt arrangementer, hvor der var fælles madlavning med udgangspunkt i udveksling af egen kultur. I Høje-Taastrup kommune tilbydes forløb med fokus på kostvejledning af en diætist. Tre ud af de 21 kommuner har indsatser, som er specifikt målrettet kvinder. Én kommune har en indsats specifikt målrettet mænd, nemlig Høje-Taastrup kommunes projekt *Fars køkkenskole* for fædre og deres børn. Formålet er at styrke fædrenes kompetencer i forhold til madlavning og indkøb af mad.

Kommuner med indsatser om kost/madlavning:

Assens, Fredericia, Frederiksberg, Frederikshavn, Gentofte, Gladsaxe, Guldborgsund, Holstebro, Høje-Taastrup, Ishøj, Lejre, Nyborg, Roskilde, Silkeborg, Skanderborg, Slagelse, Struer, Sønderborg, Tønder, Vordingborg, Aarhus.

Antal indsatser om kost/madlavning: 27

Gravide, spædbørnsmødre og familie

I alt 24 kommuner rapporterede at have indsatser målrettet gravide, spædbørnsmødre og familie. Mange af disse indsatser omfatter mødregruppe-undervisning og dannelse af netværk blandt mødre samt hjemmebesøg af sundhedsplejen hos etniske minoritetsmødre. Der er 12 ud af de 24 kommuner, der har indsatser, der omhandler mødregrupper og altså målrettet kvinder. I mødregrupperne tages der forskellige emner op, herunder sundhedsfremme, kost, motorik, børns udvikling og kulturformidling. Eksempelvis har Vallensbæk Kommune indsatsen *Åbent hus*, som er et tilbud til etniske minoritetsmødre med børn i alderen 0-6 år. Mødrene får mulighed for at danne netværk og få svar fra sundhedsplejersker på spørgsmål for eksempel vedrørende vægt, hudproblemer, kost og søvn. De resterende 12 kommuner har indsatser rettet mod hele familien som eksempelvis Furesø Kommunes indsats *En God Start*. Det er en tidlig forebyggende indsats for alle etniske minoritetsfamilier, som har til formål at opspore familier, som har behov for en særlig indsats. Herning Kommune har indsatsen *Familieguiden*, som er målrettet flygtningebørn og -unge op

til 18 år og deres familier, hvor forældrene har behov for et grundlæggende kendskab til det danske samfund. Her har en såkaldt familieguide daglig kontakt til familien og er bindeled mellem familien og eksempelvis sundhedsplejen, daginstitution eller kultur- og foreningslivet. Nogle kommuner har indsatser rettet mod henholdsvis kvinder og hele familien.

Kommuner med indsatser om gravide, spædbørnsmødre og familie:

Assens, Ballerup, Frederiksberg, Furesø, Gladsaxe, Gribskov, Herlev, Herning, Hillerød, Holbæk, Høje-Taastrup, Ishøj, Lejre, Norddjurs, Nyborg, Odense, Ringsted, Roskilde, Silkeborg, Skanderborg, Skive, Vallensbæk, Varde, Aarhus.

Indsatser om gravide, spædbørnsmødre og familie: 28

Motion (herunder svømning)

I alt 24 kommuner rapporterede at have indsatser med fokus på motion hos etniske minoriteter. Heraf har syv indsatser fokus på svømning. Indsatserne har både fokus på at formidle viden om motion og sundhedsemner og praktiske øvelser i grupper. Ud over svømning har indsatserne for eksempel fokus på fodbold, gymnastik, cykling og zumba fitness. Der er ti af de 24 kommuner, som har motionsindsatser specifikt målrettet kvinder. Eksempelvis tilbyder Varde Kommune svømning for etniske minoritetskvinder, og svømmehallen lukkes for mænd i denne periode.

Kommuner med indsatser om motion (herunder svømning):

Assens, Fredericia, Frederiksberg, Gentofte, Gladsaxe, Guldborgsund, Halsnæs, Helsingør, Herning, Hillerød, Høje-Taastrup, Ishøj, København, Køge, Mariagerfjord, Nyborg, Roskilde, Skanderborg, Slagelse, Struer, Sønderborg, Varde, Vordingborg, Aarhus.

Indsatser om motion (herunder svømning): 28

Netværk gennem sundhedsaktiviteter

Temaet omfatter indsatser, hvor det sociale og netværksdannelsen er i fokus. Nogle tager udgangspunkt i fysiske aktiviteter som motion, cykling og friluftsture, mens andre tager udgangspunkt i væresteder, syklubber eller caféer, for herigennem at danne en ramme for netværk mellem borgerne. Desuden er der aktiviteter, der søger at skabe netværk mellem borgere og arbejdsmarked, eksempelvis i form af mentorordninger. Nogle indsatser har tilknyttet en sundhedsformidler, der styrer aktiviteten samtidig med at formidle viden. Andre indsatser drives i højere grad i samskabelse mellem borgere, frivillige og kommunale medarbejdere.

I alt 23 kommuner rapporterede at have indsatser som bygger på netværk gennem sundhedsaktiviteter. I Herlev Kommune har projekt *Sundt venskab* eksempelvis fokus på at skabe dialog og trivsel blandt byens etniske minoritetsborgere. Vejle Kommune har etableret to sundhedscaféer, hvor borgere tilbydes vejledning og rådgivning om sundhed. Én af de 23 kommuner har blandt andet kønsopdelte indsatser, nemlig Ballerup Kommune. To af de 23 kommuner har indsatser specifikt målrettet piger. Eksempelvis har Viborg Kommune projektet *Move it Pigegruppe*, som er en ugentlig aktivitet, der bygger på at motivere og støtte piger til at starte en fritidsaktivitet. To af de 23 kommuner har indsatser specifikt målrettet unge, for eksempel Silkeborg Kommune med projektet *Åben Rådgivning* for unge i alderen 16-24 år, som er nye i Danmark. Tre af de 23 kommuner har indsatser specifikt målrettet ældre, eksempelvis Esbjerg Kommunes indsats *Mosaikken*, som er et multietnisk aktivitetshus for ældre etniske minoritetsborgere. Her tilbydes danskundervisning, sociale aktiviteter samt sundhedsformidling. Tre af de 23 kommuner har indsatser specifikt målrettet mænd, herunder Guldborgsund Kommune, der afholder *Mænds sundhedsuge* hvert år for etniske minoriteter, hvor mænd kan møde andre mænd og få et sundhedstjek. Fem af de 23 kommuner har indsatser specifikt målrettet kvinder.

Kommuner med indsatser om netværk gennem sundhedsaktiviteter:

Ballerup, Esbjerg, Fredericia, Gladsaxe, Guldborgsund, Halsnæs, Helsingør, Herlev, Herning, Horsens, Høje-Taastrup, Køge, Middelfart, Nyborg, Odense, Ringsted, Rødovre, Solrød, Struer, Varde, Viborg, Vordingborg, Aarhus.

Indsatser om netværk gennem sundhedsaktiviteter: 33

Sundhedsformidling gennem peer-støtte

Sundhedsformidling gennem peer-støtte er et bredt tema med indsatser i 32 kommuner. Temaet inkluderer indsatserne *Sundhed på dit sprog*, *Bydelsmødre*, *Sundhedsformidlere*, *En god start* og *Sund sammen*. Konceptet i alle disse indsatser er at uddanne etniske minoritetsborgere til at formidle viden, skabe handlekraft, dialog, ejerskab og engagement om sundhedsrelaterede emner i forhold til andre borgere med anden etnisk baggrund end dansk. Otte kommuner udfører projektet *Sundhed på dit sprog*, hvor uddannede sundhedsformidlere fra de respektive kommuner formidler viden om sundhed på forskellige sprog til andre i lokalmiljøet. *Bydelsmødre* er en privat organisation under Fonden for Socialt Ansvar. Dette tiltag går ud på, at frivillige mødre med etnisk minoritetsbaggrund formidler informationer, støtter og motiverer andre mødre i lokalmiljøet om sundhedsrelaterede emner. 15 af de 32 kommuner har indsatser specifikt målrettet kvinder, nemlig i Gladsaxe, Glostrup, Herning, Holbæk, Holstebro, Høje-Taastrup, København, Køge, Lyngby-Taarbæk,

Skanderborg, Slagelse, Sønderborg, Varde, Vejle, Aarhus. De fleste af disse indsatser er organiseret omkring konceptet *Bydelsmødre* som nævnt ovenfor. Et andet eksempel er Gladsaxe Kommune, der tilbyder anatomiworkshops, hvor kvinder med begrænsede ressourcer kan blive klogere på, hvordan de styrker egen og familiens sundhed. Projektet udføres af to faste sundhedsformidlere og fagprofessionelle gæsteundervisere, der anvender peer-støtte samt den motiverende samtale. Én af de 32 kommuner har målrettet sin indsats til ældre. Det er Ishøj Kommune, der har ansat en visitator og sygeplejerske med tyrkisk/kurdisk baggrund, og som ved hjælp af peer-støtte tilgang informerer ældre etniske minoriteter om sundhedsrelaterede emner.

Kommuner med indsatser om sundhedsformidling gennem peer-støtte:

Albertslund, Ballerup, Brøndby, Esbjerg, Fredericia, Frederiksberg, Gentofte, Gladsaxe, Glostrup, Guldborgsund, Helsingør, Herning, Hillerød, Holbæk, Holstebro, Hvidovre, Høje-Taastrup, Ishøj, Kolding, København, Køge, Lyngby-Taarbæk, Middelfart, Nyborg, Rødovre, Skanderborg, Slagelse, Sønderborg, Tårnby, Varde, Vejle, Aarhus.

Indsatser om sundhedsformidling gennem peer-støtte: 40

Opsummering

Der er 61 kommuner (62 %) med sundhedsindsatser målrettet etniske minoriteter. Det er tre færre kommuner end i kortlægningen fra 2012. Siden kortlægningen i 2012 er der ti nye kommuner med indsatser målrettet etniske minoriteter og 13 kommuner, der tidligere har rapporteret at have indsatser målrettet etniske minoriteter, men ikke har gjort det ved denne kortlægning. Til gengæld er det samlede antal af rapporterede indsatser steget fra 156 i 2012 til 251 i denne kortlægning. Dette siger ikke nødvendigvis noget om det samlede omfang af indsatser, da de indebærer både enkeltstående korte arrangementer og længere forløb. Det tyder dog alligevel på, at kommunerne i stigende grad prioriterer indsatser til etniske minoriteter, måske i takt med, at der er kommet flere etniske minoritetsborgere i de kommuner, der har indsatser.

De tre temaer, der er mest udbredt i kommunernes indsatser, er *Sundhedsformidling gennem peer-støtte* (40 indsatser), *Netværk gennem sundhedsaktiviteter* (33 indsatser) og *Motion (herunder svømning)* (28 indsatser). Der ses således et voksende fokus på at styrke netværk og danne fællesskaber i lokalmiljøet. De tre temaer, der er mindst udbredt, er *Vægtstop/kropsbevidsthed* (6 indsatser), *Støtte til mennesker med traumer* (7 indsatser) og *Rygestop* (9 indsatser).

I forhold til 2012 er der kommet større fokus på indsatser med fokus på *Førskole- og skolebørn*, og et nyt tema er derfor oprettet med dette særskilte fokus. Tidligere har nogle af de indsatser, der kunne falde under dette tema, været kategoriseret under *Gravide, spædbørn og familie*. Temaet *Netværk og bred sundhedsformidling* fra kortlægningen i 2012 er blevet opdelt i to nye temaer i denne kortlægning, nemlig *Netværk gennem sundhedsaktiviteter* og *Tværgående sundhedskurser/rådgivning*. Det afspejler en stigning i indsatser med et bredtfavnende sundhedsmæssigt sigte, hvor nogle har haft fokus på netværksdannelse og andre på rådgivning og læring. I forhold til 2012 ses desuden flere indsatser med temaerne *Kost/madlavning*, *Motion (herunder svømning)*, *Tandsundhed* og *Type 2-diabetes/kronisk sygdom*. Omvendt ses et fald i indsatser med temaerne *Støtte til mennesker med traumer* og *Vægtstop/kropsbevidsthed*.

Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakker er generelt repræsenteret i kommunernes indsatser, nemlig forebyggelsespakkerne med fokus på *Mad og måltider*, *Fysisk aktivitet*, *Seksuel sundhed*, *Mental sundhed*, *Tobak*, *Alkohol*, *Overvægt* og *Stoffer*. Forebyggelsespakkerne med fokus på *Hy-*

giejne, Solbeskyttelse og Indeklima i skoler er derimod ikke i fokus. Disse emner kan dog være repræsenteret under nogle af de sundhedsmæssigt bredtfaavnende indsatser. Ved en enkelt indsats nævnes eksplicit, at der blandt andet er fokus på psykoaktive stoffer. Denne indsats er kategoriseret under *Seksuel sundhed*, som også er i fokus i indsatsen. I betragtning af, at seksuel sundhed indgår som én af de 11 forebyggelsespakker, er det interessant, at blot ni indsatser fordelt på ni kommuner rapporterer at have indsatser på dette område målrettet etniske minoriteter.

Rygestop er kun repræsenteret i få indsatser, hvilket kan være overraskende, når man tager i betragtning, at forekomsten af storrygning blandt flere etniske minoritetsgrupper er højere end blandt etniske danskere [7][8], og at der blandt visse etniske minoritetsgrupper generelt er større forekomst af rygere end blandt etniske danskere [7]. Der er også kun få indsatser med fokus på alkoholforbrug, hvilket giver mening, da en mindre andel blandt flere etniske minoritetsgrupper drikker alkohol, der overstiger Sundhedsstyrelsens anbefalinger, sammenlignet med etniske danskere. Det gør sig i særdeleshed gældende for kvinder [7][8].

Type 2-diabetes er i fokus i relativt få indsatser (19 indsatser), taget i betragtning, at prævalensen af diabetes er markant højere blandt mange etniske minoritetsborgere sammenlignet med majoritetsbefolkningen [7][8].

Mental sundhed indgår som element i flere indsatser, særligt de der fokuserer på netværksdannelse. Det er også et element i flere indsatser, hvor der indgår et socialt element, for eksempelvis motionshold og fælles madlavning, dog uden at være et eksplicit mål. Med det stigende fokus på mental sundhed de seneste år vil det være interessant at se udviklingen i de kommunale indsatser målrettet etniske minoriteter på dette område.

Kvinder er en særskilt målgruppe i 43 af de 251 indsatser. Der er desuden tre kønsopdelte indsatser og tre indsatser målrettet piger.

Mænd er omvendt kun en særskilt målgruppe i fire ud af de 251 indsatser, og ingen indsatser er målrettet drenge. Som beskrevet i indledningen er etniske minoritetsmænd mere udsatte for eksempel i forhold til sundhedsadfærd og overvægt end etniske minoritetskvinder [7]. Desuden ved vi, at mænd generelt går sjældnere til læge end kvinder [18], og deres psykiske problemer opda- ges ikke altid i samme grad som kvinders [19]. Man kunne på denne baggrund forestille sig, at der er et særligt og uopfyldt behov for indsatser målrettet etniske minoritetsmænd.

Ældre og unge er kun særskilt i fokus i få indsatser, nemlig i fem indsatser i de ældres tilfælde og i tre indsatser i de unges tilfælde. Ældre etniske minoritetsborgere er særligt udsatte i forhold til sundhed og trivsel [7], så dette synes at være relativt få indsatser. Det er imidlertid sandsynligt, at mange af de generelle indsatser henvender sig til ældre borgere, selvom dette ikke er et eksplicit fokus.

Der er fortsat samarbejde og netværk på tværs af kommunerne i form af *Vestegnssamarbejdet* (Albertslund, Ballerup, Brøndby, Glostrup, Hvidovre, Høje-Taastrup, København og Tårnby), *Sundhedsfomidlere*, som er et samarbejde mellem Herning, Kolding, Esbjerg og Sønderborg, og ligeledes har Rødovre og Gladsaxe et lignende samarbejde. Desuden er der *Fællesskabsagenterne* i Aarhus, som samarbejder med 19 andre kommuner.

Generelt er kun få indsatser evalueret og planlægnings- og implementeringsprocesserne kun sparsomt dokumenteret. Kortlægningen indeholder imidlertid en bred vifte af erfaringer, der kan trækkes på. Ud af de 251 indsatser er de 35 enten evalueret, planlagt evalueret eller beskrevet i en intern erfaringsrapport ifølge kommunerne. Oftest er der kun afsat midler til evalueringer, når projekterne er finansieret af eksterne fonde og satspuljemidler.

Fremover vil det være vigtigt at have fokus på målgrupperne mænd, ældre, og unge. I indsatser målrettet etniske minoriteter og på dokumentation og evalueringer af indsatserne, eventuelt i et større samarbejde mellem forskning og praksis.

Litteratur

- [1] Danmarks Statistik. (2019). Indvandrere og efterkommere. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/indvandrere-og-efterkommere/indvandrere-og-efterkommere>
- [2] Eskildsen, N. B., Biswas, D. & Ahlmark, N. G. (2012). *Indsatser målrettet etniske minoriteters sundhed i danske kommuner – En kortlægning af sundhedsfremme og forebyggelsesindsatser*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- [3] Danmarks Statistik. (2019). Indvandrere og efterkommere: Begreber og definitioner. Lokaliseret 14.11.2019 på <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/statistikdokumentation/indvandrere-og-efterkommere/indhold>
- [4] Jervelund, S. S., Malik, S., Ahlmark, N., Villadsen, S. F., Nielsen, A., & Vitus, K. (2017). Morbidity, self-perceived health and mortality among non-Western Immigrants and their descendants in Denmark in a life phase perspective. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 19(2), 448–476. <https://doi.org/10.1007/s10903-016-0347-9>
- [5] Mock-muñoz de Luna, C. J., Vitus, K., Torslev, M. K., Krasnik, A. & Jervelund, S. S. (2018). "Ethnic inequalities in child and adolescent health in the Scandinavian welfare states: The role of parental socioeconomic status – a systematic review." *Scandinavian Journal of Public Health* 0(0): 1403494818779853.
- [6] Ammitzbøll, J., Pant, S. W., Johansen, A. & Holstein, B. (2018). *Herkomst og sundhed blandt børn i Region Hovedstaden i perioden 2002-2016* (Origin and health among children in the Copenhagen capital region 2002-2016). Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- [7] Singhammer, J., Storgaard, S. F., Mygind, A., Blom, A., Hempler, N. F., Breddam, E., Steffanson, D., Kousholt, C., Afsar, A., Larsen, F. B., Wittrup, I., Vinther-Jensen, K., Krasnik, A., Nielsen, S. S. & Ekholm, O. (2008). *Etniske minoriteters sundhed*.
- [8] Holmberg, T., Ahlmark, N., & Curtis, T. (red.) (2009). "State of the art report" Etniske minoriteters sundhed i Danmark. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- [9] Christensen, A. I., Davidsen, M., Ekholm, O., Hansen, S. E., Algren, M. H., & Juel, K. (2011). Den Nationale Sundhedsprofil 2010 - Hvordan har du det? København: *Sundhedsstyrelsen*.
- [10] Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet (2016). Sundhed og inklusion af indvandrere og etniske minoriteter i Danmark (SULIM) – Velfærdsinstitutionernes rolle i forskellige livsfaser. SULIM: Towards Sustainable Healthy Lifestyles Interventions for Migrants. Lokaliseret 18.10.2019 på https://sulim.ku.dk/boxes/partners/SULIM_Rapport2016.pdf

- [11] Sundhedsstyrelsen. (2019). Målgrupper blandt borgere. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.sst.dk/da/Viden/Forebyggelse/Forebyggelsespakker-til-kommunerne/Maalgrupper-blandt-borgere>
- [12] Sundhedsstyrelsen. (2018). Forebyggelsespakke – Mental Sundhed. København: Sundhedsstyrelsen. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2018/Forebyggelsespakker/Mental-sundhed.ashx?la=da&hash=1FCEFD423EB5FF97D1A6611C545B10079DBD8F>
- [13] Sundhedsstyrelsen. (2018) Forebyggelsespakke – Seksuel Sundhed. København: Sundhedsstyrelsen. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2018/Forebyggelsespakker/Seksuel-sundhed.ashx?la=da&hash=12F5E5DC142446B0647C6B0559656C6C59F38753>
- [14] Sundhedsstyrelsen. (2018). Forebyggelsespakke – Tobak. København: Sundhedsstyrelsen. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2018/Forebyggelsespakker/Tobak.ashx?la=da&hash=3162FCB2C24AFC7A134753594725545CF4577FA5>
- [15] Sølvhøj, I. N., Cloos, C. Ø., Schneekloth Jarlstrup, N. & Holmberg, T. (2017). *Monitorering af kommunernes forebyggelsesindsats 2017: Arbejdet med Sundhedsstyrelsens forebyggelsespakker siden 2013 og anbefalinger til borgere med kronisk sygdom*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet.
- [16] Sundhedsdatastyrelsen. Begrebsdatabasen. Lokaliseret 18.10.2019 på <http://sundhedsdata.item.dk/#results>.
- [17] Sundhedsstyrelsen. (2019) Terminologi – Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed. Lokaliseret 18.10.2019 på <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2005/-/media/Udgivelser/2005/Publ2005/CFF/termpiece/Termpiece3jun05,-d-,pdf.ashx>
- [18] Juel, K. & Christensen, K. (2008). Are men seeking medical advice too late? Contacts to general practitioners and hospital admissions in Denmark 2005. *J Public Health* 2008, 30:111113
- [19] Madsen, S. Aa. (2013) Mænds skjulte depressioner. *Månedsskrift for Almen Praksis*, 91, 6, 537-45

Appendiks A

Kommune	Beskrivelse af indsats	Kategorier
Albertslund	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p> <p>2. Sundhedsformidlere samarbejder med to daginstitutioner om tidlig indsats målrettet førskolebørn (1-6 år). Deltager ved temaarrangementer omkring sundhed og kost for familier.</p>	<p>1. Peer-støtte</p> <p>2. Før- og skolebørn</p>
Allerød	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Assens	<p>1. To mødregrupper for etniske minoriteter, hvor der undervises i barnets udvikling, det danske sundhedsvæsen, børneopdragelse med mere.</p> <p>2. På skoleområdet udføres der en ekstra indsats i form af undersøgelser og samtaler med skolebørn 6+ år, hvor fokusområdet er sundhedsfremmende emner.</p> <p>3. Forløb om indvandrerkvinders sundhed i et boligkvarter. Kvinderne har selv været med til at udforme indhold som har to elementer: (3a.) Kost og (3b.) motion.</p>	<p>1. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p> <p>2. Før- og skolebørn</p> <p>3. (kvinder): 3a. Kost/ madlavning og 3b. Motion</p>
Ballerup	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og</p>	<p>1. Peer-støtte</p>

Ballerup fortsat	<p>forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p> <p>2. Bydelsmødre er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Læs mere: https://ballerup.dk/borger/borgerservice/integration/bydelsmoedre</p> <p>3. Sociale og støttende aktivitet der er åbne for alle, uanset herkomst, med særligt fokus på forskellige nationaliteter/grupper. Nogle aktiviteter er udelukkende for henholdsvis mænd eller kvinder. Formålet er at skabe rammer for sociale netværk, øge indsigt i det danske samfund, rekruttere frivillige og være "mellemstation" til allerede eksisterende aktiviteter i lokalområdet. Der foreligger evaluering.</p> <p>4. Multikulturel Mødregruppe har fokus på at danne netværk på tværs af kulturer og øge viden om børnenes udvikling samt sundhed. Der er to sundhedsplejersker hver gang. Der foreligger evaluering.</p>	<p>2. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>3. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kønsopdelt)</p> <p>4. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p>
Billund	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Bornholm	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Brøndby	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p>	<p>1. Peer-støtte</p>
Brønderslev	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Dragør	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	

Egedal	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Esbjerg	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og gennem peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner på syv forskellige sprog. Sundhedsformidlere kan bestilles gratis af foreninger, intuitioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Der er et netværk for kommuner, der har sundhedsformidlere med etnisk minoritetsbaggrund i Jylland (Herning, Kolding, Esbjerg, Sønderborg).</p> <p>2. <i>Mosaikken</i> er et multietnisk aktivitetshus for ældre etniske minoritetsborgere. Her tilbydes danskundervisning, sociale aktiviteter samt sundhedsformidling. Det bliver fortrinsvis benyttet af somaliere, tyrkere, irakere og vietnamesere.</p>	<p>1. Peer-støtte</p> <p>2. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (ældre)</p>
Fanø	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Favrskov	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Faxe	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter. Dog planlægges fremtidige indsatser.	
Fredensborg	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Fredericia	<p>1. Sundhedssamtaler i bydelen med mange etniske minoriteter. Et samarbejde med helhedsplanen. Fokus på kost, motion, rygestop, vægtstop/kropsbevidsthed, Type 2-diabetes med mere, hvor der også anvendes peer-støtte. Indsatsen gennemføres i samarbejde med helhedsplanen. Se evalueringslink: http://skparken.dk/wp-content/uploads/2014/04/Helhedsplan-2014-2018-samlet-final-version-8-den-18.03.14-2.pdf</p> <p>2. Madhold for etniske minoritetsborgere. Fokusområder er undervisning og tilberedning.</p> <p>3. Sundhedsprojekt forankret af forening af frivillige og støttet af kommunen. Projektet gennemføres i samarbejde med beboerne i Korsvær og Sønderparken. Der foreligger en evaluering.</p> <p>4. Svømning for etniske minoritetsborgere. Der foreligger en evaluering.</p> <p>5. Bevægelsestilbud til borgere fra udsatte bydele, der er afsluttet fra genoptræningscentret. Tilbuddene omfatter blandt andet lære at cykle, ferieszov og fodboldskole, og foregår i lokalområdet. Tilbuddet gennemføres i samarbejde</p>	<p>1. Peer-støtte</p> <p>2. Kost/madlavning</p> <p>3. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>4. Motion (svømning)</p> <p>5. Motion</p>

Fredericia fortsat	<p>med motionsforeningen, helhedsplanen og genoptræningscentret.</p> <p>6. LÆR AT TACKLE - kroniske smerter patientuddannelse specifikt for etniske minoritetsborger. Gennemføres i samarbejde med Komiteen for Sundhedsoplysning og frivillige.</p> <p>7. Legestue og mødregrupper for førskolebørn (1-6 år) afholdes i samarbejde med kirken.</p>	<p>6. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>7. Før- og skolebørn</p>
Frederiksberg	<p>1. Madlavningskurser tilbydes borgere med etnisk minoritetsbaggrund.</p> <p>2. Kvindecaféen er en mødecafé med motion, der afholdes i Frederiksberg Sundhedscenter for kvinder. Kvindecaféen tilbyder kvinderne at mødes med andre kvinder, introduktion til simple motionsøvelser samt til viden om forskellige sundhedsemner.</p> <p>3. Frederiksberg Kommune støtter Checkpoint under AIDS-fonden. Projektet handler om seksuel sundhed for etniske minoritetsmænd, der har sex med mænd. Der foreligger evaluering og kan rekvireres ved henvendelse til kommunen.</p> <p>4. Sundhedsplejen arbejder med at støtte nye forældre med etnisk minoritetsbaggrund i forhold til sprog og trivsel. I denne sammenhæng er sund kost og motorisk udvikling et tema.</p> <p>5. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og gennem peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner på dansk, urdu, punjabi, tyrkmanisk, kurdisk, arabisk og somali. Sundhedsformidlerne holder foredrag og dialogmøder i de boligsociale områder og i Frederiksberg Sundhedscenter.</p> <p>6. Bydelsmødre er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner samt videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet.</p> <p>7. Dialog om sundhed for udsatte etniske minoritetspiger.</p> <p>8. Sundhedscenter og arbejdsmarkedsafdelingen samarbejder om, hvordan man kan fremme mental sundhed hos etniske minoriteter, der har haft lange kontakthjælpsforløb.</p>	<p>1. Kost/madlavning</p> <p>2. Motion (kvinder)</p> <p>3. Seksuel sundhed (mænd)</p> <p>4. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>5. Peer-støtte</p> <p>6. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>7. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (piger)</p> <p>8. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>

Frederikshavn	1. <i>Sundhed til døren</i> er et løbende projekt, der har til formål at hjælpe etniske minoriteter med indkøb og madlavning. Det er et "hands on" projekt, hvor en medarbejder fra kommunen i samarbejde med en integrationsmedarbejder besøger etniske minoriteter, der har behov for det, op til ti gange.	1. Kost/madlavning
Frederikssund	1. Alle førskolebørn (1-6 år) med etniske minoritetsbaggrund under skolealderen tilbydes besøg af en sundhedsplejerske. Sammen med familien aftales der besøg efter behov. Skolebørn (6 år+), som starter i optagerklasser, får en sundhedssamtale og funktionsundersøgelse hos sundhedsplejersken – og barnet følges efter behov i samarbejde med deres lærere.	1. Før- og skolebørn
Furesø	1. <i>En God Start</i> er en tidlig forebyggende indsats rettet mod alle etniske minoritetsfamilier, som har til formål at opspore familier, som har behov for særlig indsats. Fokusområderne omfatter hjemmebesøg af sundhedsplejerske, forældrekurser, mødregruppeundervisning, etablering af netværk for nydanske forældre, styrke tværfagligt samarbejde og vidensdeling med mere. Desuden er der mødregruppe-undervisning til alle etniske minoritetsmødre under barsel. Fokus på dannelse af netværk, almen sundhedsfremme for det spæde barn og familie samt kulturformidling.	1. Gravide, spædbørnsmødre og familie
Faaborg-Midtfyn	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Gentofte	1. Projektet <i>Sund Sammen</i> består af to indsatser, der er målrettet voksne etniske minoriteter i Gentofte Kommune. Den første indsats (1a.) omhandler et borgerrettet motions- og kosttilbud, som er målrettet etniske minoritetsborgere over 30 år i Gentofte Kommune. Formålet er at forebygge udviklingen af livsstilssygdomme ved hjælp af motions- og kostaktiviteter samt uddannelse af sundhedsformidlere. Den anden indsats (1b.) går på, uddannelse af sundhedsformidlere og ved hjælp af peer-støtte informerer de voksne etniske minoritetsborgere om borgerrettede motions- og kostaktiviteter i Netværkshuset. Indsatsens formål er at bidrage til udviklingen af organisatoriske erfaringer vedrørende rekruttering og fastholdelse af målgruppen. Projektet gennemføres i samarbejde med Gentofte	1.: 1a. Kost/madlavning, 1b. Peer-støtte

Gentofte fortsat	Kommunes Integrationsråd, Netværkshuset og Kildeskovshallens Fysioterapi. Der foreligger en evalueringsrapport.	
Gladsaxe	<p>1. Gymnastikhold kun for kvinder i Værebro Centret og Høje Gladsaxe Svømmehal. Formålet er at lade kvinderne opleve, hvad fysisk aktivitet og et stærkere netværk kan bidrage til for at styrke (mental) sundhed og klæde dem på til at deltage i flere motionstilbud i kommunen. Det udføres af to faste sundhedsformidlere, der anvender peer-støtte og den nyeste viden på fysiske aktivitetsområder, op til to gange per uge.</p> <p>2. <i>Anatomiworkshops</i> hvor formålet er at skabe et tillidsfuldt rum, hvor kvinder med begrænsede ressourcer kan blive klogere på, hvordan de styrker egen og familiens sundhed. Projektet udføres af to faste sundhedsformidlere og af fagprofessionelle gæsteundervisere, hvor de anvender peer-støtte samt <i>den motiverende samtale</i>. Intervallet er to gange om måneden i forlængelse af kvindegymnastikken.</p> <p>3. <i>Tværkulturelle Mødregrupper</i> har til formål at styrke mestring, trivsel og handlekompetence hos udsatte familier. Projektet udføres af to faste sundhedsformidlere samt fire sundhedsplejersker, hvor de anvender <i>den motiverende samtale</i>. Intervallet er to lukkede kurser én gang om året med ca. 16-20 deltagere.</p> <p>4. Madklub for udsatte familier, hvor formålet er at skabe netværk og styrke deres mestring af sundhed. Projektet udføres af to sundhedsformidlere samt fagprofessionelle gæsteundervisere, eksempelvis diætister, hvor de anvender peer-støtte med fokus på praktisk handlekompetence. Intervallet er én gang om måneden. Indsatsen gennemføres i samarbejde med praktiserende læger, kommunen og infomateriale.</p> <p>5. Individuelle kost- og motionsvejledninger til etniske minoritetsborgere via Jobcentret. Her er formålet at bidrage til at udsatte etniske minoriteter med begrænsede danskundskaber kommer nærmere arbejdsmarkedet via bedre mestring af egen (mental) sundhed. Projektet udføres af sundhedsformidlere gennem peer-støtte. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Jobcentret.</p>	<p>1. Motion (kvinder)</p> <p>2. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>3. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p> <p>4. Kost/madlavning</p> <p>5. Kost/madlavning</p>

Gladsaxe fortsat	<p>6. Dialogmøder og kulturbrobygning, hvor formålet er at styrke dialog/interaktion mellem fagprofessionelle og udsatte etniske minoritetsborgere. Projektet udføres af to faste sundhedsformidlere samt repræsentanter fra Jobcentret, trænings- og visitationsafdelingen. Indsatsen sker i samarbejde med rekruttering via kollegaer i kommunen.</p> <p>7. Kortlægning af behov blandt mænd, hvor formålet er at nå ud til mandlige udsatte borgere i boligområder for at kortlægge behov for øget sundhed og mestring. Dette foregår ved at der opsøges diverse klubber/grupper med mænd og spørge hvad de har af behov, hvorefter man skræddersyr et tilbud til dem samt henviser dem til kommunernes tilbud.</p>	<p>6. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>7. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (mænd)</p>
Glostrup	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p> <p>Borgere i aktivering i <i>Team Aktiv Indsats</i> har desuden mulighed for at deltage i dialogmøder om fysisk og psykisk sundhed afholdt af sundhedsformidlerne.</p>	<p>1. Peer-støtte</p>
Greve	<p>Ingen indsats direkte målrettet etniske minoriteter.</p>	
Gribskov	<p>1. Mødregruppe organiseres for etniske minoritetskvinder med børn under tre år. Formålet er at skabe netværk og give oplysninger om sundhedsfremmende levevis. Gruppemøderne med mødre sker i samarbejde med fagpersoner.</p>	<p>1. Gravide, spædbørns mødre og familie (kvinder)</p>
Guldborgsund	<p>1. Foredrag én gang i kvartalet til etniske minoritetskvinder om kost og sundhed.</p> <p>2. Personlig rådgivning om rygestop for etniske minoriteter. Åbne konsultationer uden tidsbestilling. Der foreligger en evaluering.</p>	<p>1. Kost/madlavning (kvinder)</p> <p>2. Rygestop</p>

Guldborgsund fortsat	<p>3. Uddannelse af nøglepersoner og ambassadører i boligsocialt projektet, <i>Restart Lindholm</i>.</p> <p>4. Mænds sundhedsuge hvert år for etniske minoriteter, hvor de kan møde andre og få sundhedstjek gennem det boligsociale projekt <i>Restart Lindholm</i>.</p>	<p>3. Peer-støtte</p> <p>4. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (mænd)</p>
Haderslev	<p>1. Kommunen har ansat en medarbejder i to år, med fokus på at integrere "ikke foreningsvante" børn og unge i foreningslivet. 90% af henvendelserne kommer direkte fra Integration. Fokusområderne er motion, vægtstop/kropsbevidsthed, netværksdannelse med mere. Forløbet gennemføres i samarbejde med <i>Helhedsplanen i Syd</i> (HAB/DOMEA) og Dansk Idræts Forbund (DIF) – Get2sport.</p>	<p>1. Før- og skolebørn</p>
Halsnæs	<p>1. Der er indsatser i to boligområder i kommunen. Primært i Maglehøj, hvor der bor etniske minoriteter. Her er ansat en medarbejder til at arbejde med sundhedsaktiviteter. Målgruppen er etniske minoritetskvinder, nyankomne flygtninge eller borgere med etnisk dansk baggrund.</p> <p>2. Projektet <i>Multisport</i> har børn og unge i alderen 13-21 år som målgruppe. Der er ansat en projektmedarbejder til at arbejde målrettet med aktiviteter inden for idræt og bevægelse med mere. Formålet er at skabe organiserede rammer, som giver støtte og opbakning til børn og unge. Der foreligger en evaluering.</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>2. Motion (unge)</p>
Hedensted	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Helsingør	<p>1. Individuelle rygestop samtaler for etniske minoriteter i samarbejde med Fredensborg Kommune.</p> <p>2. Diabetesdag for etniske minoriteter. Formålet er tidlig opsporing af diabetes blandt borgere i alment boligområde. Der er mulighed for at få målt blodsukker af erfaren diabetessygeplejerske samt tale med diætist.</p> <p>3. Ugentligt mødested for arabisktalende kvinder i samarbejde med boligområdets boligsociale medarbejdere.</p> <p>4. <i>Sundhedsambassadører</i> er en del af det toårige projekt <i>SUNDHED i almene boligområder</i>. Her uddannes borgere til sundhedsambassadører for at tale sundhedens sag og stå for aktiviteter som motionskurser og fællesmadlavning og -spisning.</p>	<p>1. Rygestop</p> <p>2. Type 2-diabetes/kronisk sygdom</p> <p>3. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kvinder)</p> <p>4. Peer-støtte</p>

Helsingør fortsat	<p>5. Forebyggende indsats for seniorer med etnisk minoritetsbaggrund med fokus på et sundt og aktivt ældreliv. Det henseende er tilrettelagt som ældrecafe, bustur til plejehjem og et frivilligt seniorhus. Indsatsen gennemføres i samarbejde med seniorforeninger i Helsingør Kommune, Kommunens frivillighedskonsulent, visitatorer i Forebyggelse og Visitation samt Helhedsplaner Nøjsomhed og Vapnagaard.</p> <p>6. Kvindesvømning for etniske minoritetskvinder. Tilbuddet benyttes af 30-50 kvinder; primært med arabisk og tyrkisk baggrund. Projektet støttes af Svømmehallen Helsingør Svømmeklub og kvindeforeninger.</p> <p>7. <i>Type 2-diabetesforløb med tyrkisk tolk</i> er et forløb med fokus på at give etniske minoriteter viden og redskaber til at leve et godt og aktivt liv med type 2-diabetes. Forløbet omfatter vejledning med klinisk diætist, praktisk madlavning og tilbud om støtte til rygestop. Forløbet gennemføres i samarbejde med almen praksis og hospital.</p>	<p>5. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (ældre)</p> <p>6. Motion (svømning for kvinder)</p> <p>7. Type 2-diabetes/kronisk sygdom</p>
Herlev	<p>1. Rygestopkursus for tyrkisktalende kvinder.</p> <p>2. Projektet <i>Sundt venskab</i> er en spisegruppe-aktivitet for etniske minoritetsborgere. Én gang om måneden mødes kvinder og børn i et fælleshus med hver sin medbragte ret. Formålet er at skabe fællesskab og dialog mellem beboerne om sundhed og trivsel.</p> <p>3. Spiseaften/familienetværk for etniske minoritetsbeboer i Hjortegården. Formålet er at aktivere forældrene til at involvere sig i sine børn/unges hverdag og fritid, undervise og rådgive forældrene i forælderrollen til et endnu bedre familieliv. Emner som integration og forebyggelse af kriminalitet varetages også.</p>	<p>1. Rygestop (kvinder)</p> <p>2. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kvinder)</p> <p>3. Gravide, småbørnsmødre og familie</p>
Herning	<p>1. Seksualundervisning til ungdomsklasserne på sprogskolen Lærdansk. Tilbuddet forekommer to gange årligt i samarbejde med Lærdansk.</p> <p>2. Diabeteskursus til etniske minoriteter. Formålet er at mestre hverdagen med en kronisk sygdom, at få viden om sygdommen og at forebygge senfølger af diabetes.</p> <p>3. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og</p>	<p>1. Seksuel sundhed</p> <p>2. Type 2-diabetes/kronisk sygdom</p> <p>3. Peer-støtte (kvinder)</p>

Herning fortsat	<p>andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Dette gennemføres i samarbejde med sundhedsplejen og daginstitutioner.</p> <p>4. Cykelkurser for etniske minoritetskvinder i samarbejde med Statens Cykelpulje.</p> <p>5. <i>Sundhed på dansk</i> er en indsats, der bygger på undervisning i Medborgerklassen på Sprogskolen Lærdansk eksempelvis i det danske sundhedsvæsen, familiens sundhed, kost og motion, psykisk sundhed og psykiske problemstillinger med mere. Hensigten med indsatsen er at fremme sundhed og trivsel blandt etniske minoritetsborgere og dermed også fremme mulighederne for tilknytning til det danske arbejdsmarked. Der samarbejdes med Sprogskolen Lærdansk, Herning og Ikast-Brande Kommune.</p> <p>6. <i>Familieguiden</i> er en indsats målrettet flygtningebørn og -unge i alderen 0-18 år og deres familier, hvor forældrene har behov for et grundlæggende kendskab til det danske samfund.</p> <p>Familieguiden har den daglige kontakt til familien og vil gennem en håndholdt indsats være bindeled mellem familien og sundhedsplejen, daginstitution, skole, læge, tandlæge, kultur- og foreningslivet med mere.</p>	<p>4. Motion (kvinder)</p> <p>5. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>6. Gravide, småbørnsmødre og familier</p>
Hillerød	<p>1. Særligt tilrettelagte træningshold for etniske minoritetsborgere med funktionsnedsættelse og problemer med bevægelsesapparatet.</p> <p>2. <i>Mamma Mia</i> er en mødregruppe for etniske minoritetsmødre i samarbejde med Frivilligcenter Hillerød.</p> <p>3. <i>Bydelismødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i Østervang.</p>	<p>1. Motion</p> <p>2. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p> <p>3. Peer-støtte (kvinder)</p>
Hjørring	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Holbæk	<p>1. <i>Tandplejens åbne rådgivning</i> er et tiltag for forældre og børn i den boligsociale helhedsplan. Formålet er at kompetenceudvikle forældre, børn og pårørende i at håndtere deres generelle sundhed, herunder deres tandsundhed. Tiltaget gennemføres i samarbejde mellem Holbæk Kommune og Lejerbo. Se evalueringsskema:</p>	<p>1. Tandsundhed</p>

<p>Holbæk fortsat</p>	<p>http://www.boligsocialkort.dk/media/1056/79_vangkvarteret-holbaek.pdf</p> <p>2. Projekt for etniske minoritetsforældre til børn med handicap. Formålet er at støtte etniske minoritetsforældre med henblik på at styrke deres forældrerolle. Projektet gennemføres i samarbejde med Børnekonsulentcentret herunder en sprogpædagog, hvor der er afsat 7,5 ugentlige timer til projektet.</p> <p>3. <i>Åben rådgivning ved Sundhedsplejen</i> er en indsats i Vangkvarteret. Formålet er at kompetenceudvikle forældre og pårørende til børnene, såvel som børnene selv, i at håndtere deres generelle sundhed. Fokus på tandbørsteworkshops, forebyggelse af overvægt og sunde madvaner for tænder og krop. Indsatsen sker i samarbejde med Holbæk Kommune og Lejerbo.</p> <p>4. <i>MindSpring</i> er et kursus for traumatiserede etniske minoriteter. Tilbuddet er i samarbejde med børnekonsulentcentret, og er desuden en del af den boligsociale helhedsplan for Vangkvarteret.</p> <p>5. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner samt videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Projektet gennemføres i samarbejde med boligselskaber (Lejerbo).</p> <p>6. Sundhedsformidlere er uddannede og gennem peer-støtte skal de skabe sundhedsaktiviteter i samråd med beboerne i Vangkvarteret. Projektet er i samarbejde mellem Holbæk Kommune og Lejerbo.</p> <p>7. <i>Livet i balance</i> er en opbyggende sundhedsrådgivning og modificeret forløbsprogram. Der er fokus på at bygge bro til det etablerede sundhedsvæsen og virke forebyggende i forhold til de mere udsatte beboere, herunder kronikere og beboere med etnisk minoritetsbaggrund, der ikke tidligere har gjort brug af kommunens sundhedstilbud. Dette sker i samarbejde mellem Holbæk Kommune og Lejerbo.</p>	<p>2. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>3. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>4. Støtte til mennesker med traumer</p> <p>5. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>6. Peer-støtte</p> <p>7. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
<p>Holstebro</p>	<p>1. Kommunen er med i projektet <i>Interkulturel Sundhedsfremme og Rehabilitering (IKSR)</i>. I samspil mellem region og kommuner etableres, gennemføres og</p>	<p>1. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>

<p>Holstebro fortsat</p>	<p>dokumenteres effekten af lokale sundhedstilbud for etniske minoritetsborgere, som oplever det vanskeligt at forstå, navigere i og gøre hensigtsmæssigt brug af det danske sundhedsvæsen. Dette sker i samarbejde med Jobcentret (Social og arbejdsmarked, kontanthjælps- og integrationsafdeling), etniske foreninger, Center for Folkesundhed og Region Midt Beboer forening.</p> <p>2. Helhedsorienteret Indsats målrettet særligt sårbare borgere i Trekanten (HIT). Der er fokus på at hjælpe særligt sårbare borgere med vanskeligheder ved at mestre eget liv i forhold til inklusion på arbejdsmarkedet, sundhed samt bringe borgeren i stand til at tage ansvar for eget liv, og højne den generelle trivsel for borgeren. Disse konkrete indsatser forløber blandt andet ved åben rådgivning om kost, motion, rygestop, vægtstop/kropsbevidsthed med mere. Indsatsen sker i samarbejde med Arbejdsmarkedsafdelingen i egen kommune, beboerforening og virksomheder. Evalueret internt.</p> <p>3. Partnerskabsaftale mellem Holstebro Kommune og Cross-Over under AIDS-Fondet. I projektet formidles viden om seksuel sundhed. Partnerskabets overordnede mål er at reducere ulighed i sundhed blandt etniske minoriteter, og at implementere forebyggelsesaktiviteter vedrørende livsstilsrelaterede sygdomme, sundhed, mental og reproduktiv sundhed i etniske minoritetsmiljøer. Dette sker i samarbejde med AIDS-Fondet, lokale etniske foreninger og beboerforeninger.</p> <p>4. Kursus i Arbejdsmarked (KiA) har til formål at fremme etniske minoriteters kendskab til det danske sundhedssystem og sygehusvæsen, levevilkår i Danmark og egen krop og kropsforståelse (mad og måltider, bevægelse). Indsatsen gennemføres i samarbejde med den kommunale sprogskole og Job- og kompetencecentret.</p> <p>5. Tal om madpakken. Indsats hvor der udarbejdes materiale der kan anvendes til nyankomne flygtninge, som samtaleredskab. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Sundhedsplejen og Modtagerklassen i Folkeskolen.</p>	<p>2. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>3. Seksuel sundhed</p> <p>4. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>5. Kost/madlavning</p>
---------------------------------	---	---

Holstebro fortsat	<p>6. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Undervisning foregår ved diætist og der samarbejdes med Sundhedsplejen.</p>	6. Peer-støtte (kvinder)
Horsens	<p>1. Projekt <i>Fællesskabsagenter</i>. Indenfor dette projekts rammer opstartes der blandt andet cykelhold, forældregruppe særlig henvendt til etniske minoritetsborgere. Projektet sker i samarbejde med <i>Sund By, Horsens, Imagine Horsens</i> (boligsocial indsats) og en interkulturel koordinator.</p> <p>2. <i>Den sunde vej til arbejde</i> og <i>Sund Kurs</i> er kommunale tilbud, hvor etniske minoritetsborgere støttes i at deltage i motion, undervisning om det danske samfund, ernæring med mere. Målet er virksomhedspraktik.</p> <p>3. Individuel koordinatorstøtte for etniske minoritetsborgere i samarbejde med <i>Sund By, Horsens, Imagine Horsens</i> (boligsocial indsats) og en interkulturel koordinator.</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>2. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>3. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
Hvidovre	<p>1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og gennem peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p>	1. Peer-støtte
Høje-Taastrup	<p>1. Kostvejledning for etniske minoritetskvinder. Indsatsen foregår i Tåstrupgård, et boligområde der er på regeringens liste over særligt udsatte boligområder. Indsatsen er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret.</p> <p>2. Diætistvejledning med tolk for etniske minoriteter. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret og udbydes på træningscentret Espens Vænge. Tilbuddet kræver henvisning fra egen læge.</p>	<p>1. Kost/madlavning (kvinder)</p> <p>2. Kost/madlavning</p>

<p>Høje-Taastrup fortsat</p>	<p>3. <i>Diætisk Åben rådgivning</i> på Selsmoseskolen er et tilbud om kostvejledning i boligområdet Tåstrupgård. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge.</p> <p>4. <i>Fars køkkenskole</i> er et projekt, der udspringer fra Vallensbæk Kommune, som Høje-Taastrup Kommune har indgået samarbejde med. Formålet er, at fædre og børn danner nye netværk og får styrket deres handlekompetencer i forhold til madlavning. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge.</p> <p>5. <i>Sjov Motion for kvinder</i> er et motionstilbud for motionsuvante etniske minoritetskvinder. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge. Sundhedsindsatsen er en fremskudt indsats i boligområdet Gadehavegård.</p> <p>6. Cykelkurser for etniske minoritetskvinder. Formålet er at øge kvindernes mobilitet og sundhed samt fremme integration og jobmuligheder. Tilbuddet er forankret i Røde Kors og er et samarbejde mellem Røde Kors, Sundheds- og Omsorgscentret/Sundhedsteamet på Espens Vænge og den boligsociale helhedsplan for boligområdet Gadehavegård.</p> <p>7. Rygestopkurser i boligområderne. Formålet er at opnå kontakt til borgere, der ryger, der ikke selv opsøger kommunens rygestoptilbud. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge. Sundhedsindsatsen er en fremskudt indsats i boligområderne Tåstrupgård, Charlott kvarteret og Gadehavegård.</p> <p>8. Der har været afholdt et vægttabskursus i boligområdet Tåstrupgård med det formål at støtte deltagerne i at gennemføre et egentligt vægttab. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge. Sundhedsindsatsen er en fremskudt indsats i boligområdet Gadehavegård.</p> <p>9. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Projektet gennemføres i samarbejde mellem</p>	<p>3. Kost/madlavning</p> <p>4. Kost/madlavning (mænd)</p> <p>5. Motion (kvinder)</p> <p>6. Motion (kvinder)</p> <p>7. Rygestop</p> <p>8. Vægtstop/ kropsbevidsthed</p> <p>9. Peer-støtte (kvinder)</p>
--	--	--

<p>Høje-Taastrup fortsat</p>	<p>Gadehavebiblioteket, den boligsociale helhedsplan i Gadehavegård og sundhedsteamet på Espens Vænge (Sundheds- og Omsorgscentret).</p> <p>10. Behovsorienteret tandpleje er et tiltag for børn i alderen 0-18 år med stor vægt på den opsøgende del og på risikovurdering som grundlag for individuelle tandplejetilbud. Tilbuddet gennemføres i samarbejde med Tandplejen, som er organiseret under Sundheds- og Omsorgscenteret.</p> <p>11. Diabetesskoler for etniske minoritetsborgere (tyrkiske mænd, pakistanske og tyrkiske kvinder) med tolk. Diabetesskolerne afholdes i kommunens boligområder og i samarbejde mellem sundhedsteamet på Espens Vænge og Sygeplejen (Sundheds- og Omsorgscentret) samt almen praksis, som henviser til skolerne.</p> <p>12. Forstærket samarbejde mellem sundhedsplejen og <i>Bydelsmødrene</i>. Formålet med dette samarbejde er, at sundhedsplejen kan henvise mødre, som har brug for ekstra støtte, til en bydelsmor, der kan vejlede og rådgive kvinderne.</p> <p>13. Åben rådgivning i Tåstrupgård og Gadehavegård med mange etniske minoritetsborgere. Formålet er at tilbyde livsstilsrådgivning (KRAM), der henvender sig til beboerne i boligområderne. Aktiviteten er forankret i sundhedstemaet på Espens Vænge under Sundheds- og Omsorgscentret. Fremskudt indsats i to af kommunens boligområder.</p> <p>14. <i>Walk and talk med din sundhedsformidler</i> bygger på at øge deltagerens fysiske aktivitetsniveau og at skabe netværk mellem deltagerne. Tilbuddet er forankret i Sundheds- og Omsorgscentret under træningscentret Espens Vænge. Sundhedsindsatsen er en fremskudt indsats i boligområderne Tåstrupgård og Blåkilde.</p> <p>15. <i>Familienetværket</i> er et projekt som bygger på at skabe et mødested, hvor isolerede forældre og børn kan få nye venskaber og danne nye netværk. <i>Familienetværket</i> er et koncept under Røde Kors. Frivillige, under Røde Kors, driver <i>Familienetværket</i> i samarbejde med den boligsociale helhedsplan i Gadehavegård.</p> <p>16. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer</p>	<p>10. Tandsundhed</p> <p>11. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom (kønsopdelt)</p> <p>12. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p> <p>13. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>14. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>15. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>16. Peer-støtte</p>
--	--	---

Høje-Taastrup fortsat	de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere. Evalueret internt.	
Hørsholm	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Ikast-Brande	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Ishøj	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gratis diætist og kostvejledning på tyrkisk/kurdisk. Forløbet gennemføres i samarbejde med praktiserende læger. 2. Motionshold rettet mod tyrkisk/kurdisktalende kvinder. Aktiviteten er tilrettelagt som kvindesvømning kun for kvinder, hver lørdag. 3. To rygestopinstruktører underviser på tyrkisk/kurdisk både hold og individuelt. 4. Holdundervisning i diabetes tilbydes på tyrkisk/kurdisk for både kvinder og mænd. Der gives individuel undervisning ved behov. 5. Sundhedsplejen har etableret mødregrupper på engelsk for etniske minoritetsmødre, der ikke mestrer det danske sprog. Mødregrupperne skal som andre mødregrupper være med til at skabe brobygning på tværs af etnicitet, socialgruppe og andet. Sundhedsplejen tilbyder desuden <i>Lighed i Sundhedsbesøg</i>, som omfatter behovsbesøg, hvilket dækker over flere problematikker såsom ernæringsmæssige, udvikling og trivsel med mere. 6. Sundhedskonsulenter besøger Kortklubber, Moskeen og samarbejder med boligforeningerne. 7. Der arbejdes via peer-støtte, hvor fastansat personale med faglig relevant uddannelse, som taler tyrkisk/kurdisk, holder dialogbaseret oplæg om sundhedsrelevante emner. 8. Der er ansat visitator og sygeplejerske, som har tyrkisk/kurdisk baggrund, som gennem peer-støtte tilgang 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kost/madlavning 2. Motion (svømning for kvinder) 3. Rygestop 4. Type 2-diabetes/kronisk sygdom 5. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder) 6. Tværgående sundhedskurser/rådgivning 7. Peer-støtte 8. Peer-støtte (ældre)

Ishøj fortsat	informerer ældre etniske minoriteter om sundhedsrelaterede emner.	
Jammerbugt	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Kalundborg	1. Etniske minoritetsbørn indkaldes til tandeftersyn, snak om kost, sultevaner med mere ved 1 år mod 2-årsalderen. Kommunen forventer at kunne se en forbedret tandsundhed når børnene bliver 3-5 år.	1. Tandsundhed
Kerteminde	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Kolding	<p>1. <i>Cross-Over</i> formidler viden om seksuel sundhed til etniske minoriteter i samarbejde med AIDS-Fondet.</p> <p>2. Socialt differentieret diabetesskole. Tværfaglig forløb målrettet sårbare diabetikere, inkl. forløbskoordination. Fokus på livskvalitet/understøttelse i egen indsats. Dette sker i samarbejde med Diabetesforeningen, Idræt for Alle, kommunens forvaltninger og sociokulturelle aktivitetsvifte samt Diabetesambulatoriet, Sygehus Lillebælt (SLB).</p> <p>3. Sundhedsformidlere er uddannede, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Der foreligger en evaluering.</p> <p>4. Sundhedsdage for somaliere, som er tilrettelagt som to dage med oplæg og mulighed for at få testet blodtryk, blodsukker, kulilte med mere i Sundhedscenter Kolding. Tilbuddet er i samarbejde med Somalisk Sundhedsforening.</p> <p>5. Undervisning på sprogskolen om sund mad, motion, søvn med mere. Tilbydes etniske minoritetsborgere.</p> <p>6. Indvandremedicinsk Team (IMT). Formålet er et forløb, som bygger på et sammenhængende kronikerforløb på tværs af sektorgrænser, hvor Region Syd uddanner nøglepersoner på sygehusafdelinger, og en sundhedskoordinator deltager fra kommunens sundhedscenter. Kursusforløbet gennemføres i samarbejde med diverse sygehusafdelinger på SLB (Sygehus Lillebælt) og Invandremedicinsk klinik, Odense Universitets Hospital (OUH).</p> <p>7. Undervisning for etniske minoritetskvinder i kvindesygdomme og sundhed. Gennemføres i samarbejde med værestedet Café 43, Skovparken.</p>	<p>1. Seksuel sundhed</p> <p>2. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>3. Peer-støtte</p> <p>4. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>5. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>6. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>7. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (kvinder)</p>
København	1. Integration og tandpleje for etniske minoriteter med det formål at reducere forskelle i tandsundhed mellem børn med	1. Tandsundhed

<p>København fortsat</p>	<p>etnisk dansk baggrund og jævnaldrende børn med etnisk minoritetsbaggrund. Fokusområderne omfatter blandt andet opsøgende tandpleje med synlighed i lokalområderne og intensiveret forebyggende indsats med fokus på tandbørstning samt brug af fluorid på tandklinikkerne og i skolerne. Dette gennemføres i samarbejde med Sundhedsplejen, pædagoger og lærere. Der foreligger en virkningsevaluering, og en kvantitativ evaluering er under udarbejdelse.</p> <p>2. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og gennem peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invandrermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.</p> <p>3. Motionscafeer for etniske minoriteter er etableret.</p> <p>4. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Projektet gennemføres i samarbejde med fagfolk i kommunen samt erhvervslivet og frivillige foreninger.</p>	<p>2. Peer-støtte</p> <p>3. Motion</p> <p>4. Peer-støtte (kvinder)</p>
<p>Køge</p>	<p>1. Kvindesvømning for etniske minoritetskvinder. Dette er gennemført i samarbejde med svømmehal.</p> <p>2. Rygestop i tyrkiske miljøer ved specifikt at uddanne tyrkiske beboere med sundhedsfaglig baggrund til at lave rygestop i deres netværk. Projektet gennemføres i samarbejde med Kræftens Bekæmpelse.</p> <p>3. Vægtstop for etniske minoritetsborgere. Der tages afsæt i samme vægtstopforløb, som Sundhedsstyrelsen har afprøvet til udsatte borgere.</p> <p>4. <i>LÆR AT TACKLE - kroniske smerter</i> patientuddannelse. Kun for etniske minoritetskvinder og med løbende</p>	<p>1. Motion (svømning for kvinder)</p> <p>2. Rygestop</p> <p>3. Vægtstop/ kropsbevidsthed</p> <p>4. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom (kvinder)</p>

Køge fortsat	<p>opmærksomhed på sprog, og kulturbarrierer. Projektet gennemføres i samarbejde med Komiteen for sundhedsoplysning og frivillige.</p> <p>5. <i>Etnisk café</i> er et mødested i forbindelse med projektet <i>Sund Zone</i>. Ugentlig mulighed for at mødes og tale om det, der "fylder", blandt andet også brugt til oplysning om sundhed og trivsel. I 2014 blev indsatsen en del af <i>Bydelsmødre</i>.</p> <p>6. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Projektet gennemføres i samarbejde med fagfolk i kommunen samt erhvervslivet og frivillige foreninger.</p>	<p>5. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>6. Peer-støtte (kvinder)</p>
Langeland	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Lejre	<p>1. <i>Nye Rødder</i> er et eksternt tilbud, som kommunen kan visitere borgere med flygtninge- eller indvandrebaggrund til. Konceptet er at træne og udvikle dansksproglige kompetencer omkring det nære og fællesmenneskelige, herunder natur, kost, madlavning, helbred samt empowerment i forhold til sund livsstil. Forløbet foregår i Økosamfundet Hallingelille med fokus på dyrkning, høst, forarbejdning og tilberedning af økologiske råvarer/materialer.</p> <p>2. Individuel rådgivning i forhold til ansøgning om støtte til tandbehandling.</p> <p>3. Særlig mødregruppe til de etniske minoritetsmødre, der ikke skal stå til rådighed for arbejde/aktivitet. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Familiehusets rådgivning og familiebehandling og Integrationsteamet.</p> <p>4. Åben rådgivning for etniske minoriteter, hvor der er kulturformidler og tolk til stede, og ud over rådgivning gives undervisning om relevante emner.</p>	<p>1. Kost/madlavning</p> <p>2. Tandsundhed</p> <p>3. Gravide, spædbørns mødre og familie (kvinder)</p> <p>4. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
Lemvig	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Lolland	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Lyngby-Taarbæk	<p>1. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner samt videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet.</p>	<p>1. Peer-støtte (kvinder)</p>
Læsø	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	

Mariagerfjord	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Kom godt i gang</i>, motion og café, er et tilbud tilrettelagt som fysisk aktivitet og sociale aktiviteter. 2. Lukket svømmehold for etniske minoritetskvinder. 3. <i>Rundt om Livet</i> er et projekt der tilrettelagt som vaneændringshold omhandlende livsstil. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Motion 2. Motion (svømning for kvinder) 3. Vægtstop/kropsbevidsthed
Middelfart	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introduktionsmøde for nyankommne omhandlende sundhed. Formålet er, at borgerne får almen viden om sundhed (KRAM) og sundhedssystemet. Indsatsen gennemføres i samarbejde med integrationsteamet i Jobcentret. 2. En sundhedscafé er etableret i sprogskolen. Formålet er at drøfte forskellige sundhedsrelaterede emner med etniske minoritetsborgere i en social sammenhæng, hver anden uge af to timers varighed. 3. Fire sundhedsformidlere fra Bhutan og fire fra Syrien er uddannede, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Der foreligger en intern evalueringsrapport. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tværgående sundhedskurser/rådgivning 2. Netværk gennem sundhedsaktiviteter 3. Peer-støtte
Morsø	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sundhedsrelateret rådgivning for etniske minoritetskvinder. Der er tre mødegange omkring KRAM-faktorerne. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tværgående sundhedskurser/rådgivning (kvinder)
Norrdjurs	<ol style="list-style-type: none"> 1. Graviditetsbesøg tilbydes etniske minoritetsfamilier. Besøgene indebærer samtale om det kommende barn, familiedannelse, amning/ernæring, sundhed og sygdom i familien, rygning med mere. Der er tilknyttet tolkebistand. 2. Der etableres løbende mødregrupper for etniske minoriteter. Sundhedsplejen og Familiehuset har som et åbent tilbud etableret en syrisk mødregruppe, som ledes af en sundhedsplejerske og en familiekonsulent. Der er tilknyttet tolkebistand. Indsatsen gennemføres i samarbejde med praktiserende læger og jordemødre. 3. Der tilbydes støtte til traumatiserede etniske minoritetsbørn- og unge på baggrund af Servicelovens § 11, stk. 3, 52.3.3 og 52.3.2. Disse ydelser leveres af Familiehuset i Norrdjurs Kommune. 4. <i>Åben Anonym Rådgivning</i> i Familiehuset om forskellige sundhedsrelaterede og sociale emner (max 3 samtaler). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gravide, spædbørnsmødre og familie 2. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder) 3. Støtte til mennesker med traumer 4. Tværgående sundhedskurser/rådgivning

Norddjurs fortsat	Tilbuddet er gratis, og der tilknyttes tolkebistand ved behov. Tilbuddet gennemføres i samarbejde med praktiserende læger, sundhedsplejersker, socialrådgivere, lærere og pædagoger med videre.	
Nordfyns	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Nyborg	<p>1. Kostoplæg i mødregruppe oprettet i boligområdet Sprotoften. Formålet er at øge mødrenes viden om sund mad til voksne. Den kommunale diætist har holdt et oplæg om de 10 kostråd, overvægt og konsekvenser samt om sukker og fedt. Evaluering er planlagt.</p> <p>2. Motion i mødregruppe oprettet i boligområde Sprotoften. Formålet er at give mødre kompetencer til selv at stå for motion i mødregruppen og få inspiration til at blive aktive i hverdagen. Det henseende gennemføres i samarbejde med en sundhedsplejerske, som er ansat i boligområdet, og som står for mødregruppen. Evaluering er planlagt.</p> <p>3. Zumba Fitness for etniske minoritetskvinder med formål om at lave motionsaktiviteter. Det sker en gang om ugen og gennemføres i samarbejde med en lokal zumbainstruktør. Evaluering er planlagt.</p> <p>4. Tandplejen tilbyder undervisning for etniske mødregrupper.</p> <p>5. Forløbskoordination omhandlende rehabilitering og patientrettet forebyggelse for etniske minoriteter. Indsatsen gennemføres i samarbejde med sygehus, Dansk Flygtningehjælp (DRC) og Jobcentret.</p> <p>6. Sundhedsplejen deltager i et tværfagligt samarbejde på flygtninge- og indvanderområdet. Der tilbydes ved behov ekstra besøg samt mødregrupper og babycafe.</p> <p>7. Syklub for kvinder, hvor formålet er at opretholde et netværk for kvinderne i boligområderne i kommunen. Kvinderne mødes hver uge og reparerer eller syr tøj sammen med supervision af en frivillig. Det er planen, at der også skal foregå sundhedsaktiviteter for kvinderne i gruppen, eksempelvis vil de gerne vide mere om diabetes. Det gennemføres i samarbejde med frivillignet Nyborg under Dansk Flygtningehjælp. Evaluering er planlagt.</p>	<p>1. Kost/madlavning (kvinder)</p> <p>2. Motion (kvinder)</p> <p>3. Motion (kvinder)</p> <p>4. Tandsundhed (kvinder)</p> <p>5. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>6. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>7. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kvinder)</p>

Nyborg fortsat	<p>8. Der er etableret sundhedsambassadørkorps i de tre store boligområder i kommunen. Formålet er at uddanne frivillige sundhedsambassadører, som i samarbejde med Sundhedsafdelingen kan sætte fokus på sundhed ved at sætte sundhedsaktiviteter i gang i de lokale boligområder. Projektet gennemføres i samarbejde med Boligområderne i kommunen. Evaluering er planlagt.</p> <p>9. Sundhedsplejerske tilknyttet modtageklasse i forhold til skolebørn (6-18 år).</p>	<p>8. Peer-støtte</p> <p>9. Før- og skolebørn</p>
Næstved	<p>1. På Sprog- og Integrationscentret undervises der i temaer som kost, krop og motion samt arbejdsmarkedsrettet sikkerhed og sundhed (psykisk og fysisk arbejdsmiljø). I den forbindelse er der også udarbejdet informationsmateriale og undervisningsmateriale om <i>Arbejdsmiljø på dansk</i> på fire forskellige sprog.</p>	<p>1. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
Odder	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Odense	<p>1. <i>Mimers Brønd</i> er et multietnisk værested for ældre med anden etnisk herkomst.</p> <p>2. Rådgivende samtaler med familier.</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (ældre)</p> <p>2. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p>
Odsherred	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Randers	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Rebild	<p>1. Undervisning i tandsundhed hos grupper af asylmodtagere/indvandrere. Forløbet gennemføres i samarbejde med sprogskolen. Der evalueres mundtligt efter undervisningen.</p>	<p>1. Tandsundhed</p>
Ringkøbing-Skjern	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Ringsted	<p>1. Arabisk Dansk Venskabsforening har fået § 18-tilskud til at informere og vejlede etniske minoritetsborgere om diabetes. Projektet gennemføres af frivillige og er målrettet ældre mennesker.</p> <p>2. Tilbud til gravide, der ønsker sundhedspleje, hvilket også benyttes af etniske minoritetsfamilier.</p>	<p>1. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom (ældre)</p> <p>2. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder)</p>

Ringsted fortsat	<p>3. Der arrangeres mødregruppe og legestue for etniske minoritetskvinder.</p> <p>4. Mentor for unge mødre uden job og uddannelse, der skal hjælpe med at skabe kontakt til relevante fora. Der foreligger evaluering af Socialstyrelsen.</p>	<p>3. Gravide, spædbørns mødre og familie (kvinder)</p> <p>4. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (unge)</p>
Roskilde	<p>1. Vægtstop/livsstilskurser for etniske minoriteter.</p> <p>2. Etniske minoriteter tilbydes kostsamtaler.</p> <p>3. Åbent hus med legestue i boligområde for etniske minoritetsforældre- og børn i samarbejde med Sundhedsplejen og Sundhedscentret.</p> <p>4. Åbent hus i boligområde med aktiviteter herunder <i>Sundhedstjek, Zumba Fitness</i> og <i>Træn let</i>. Indsatsen gennemføres af Sundhedscentret. Der foreligger en evaluering.</p> <p>5. Smertehåndteringskursus for etniske minoritetsborgere. Der tilbydes individuelle samtaler efter behov. Der foreligger en evaluering</p>	<p>1. Vægtstop/ Kropsbevidsthed</p> <p>2. Kost/madlavning</p> <p>3. Gravide, spædbørns mødre og familie</p> <p>4. Motion</p> <p>5. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p>
Rudersdal	Ingen indsats direkte målrettet etniske minoriteter.	
Rødovre	<p>1. Dialogmøde med unge etniske minoritetspiger i Røde Kors' frivillige ungdomsarbejde samt temaarrangement om sundhed i Ramadan i Sundhedscentret.</p> <p>2. Kursus for overvægtige kvinder med metoden <i>Små Skridt</i>.</p> <p>3. Temadag for etniske minoriteter i samarbejde med Diabetesforeningen.</p> <p>4. Sundhedsformidlere har fået kursus i <i>den motiverende samtale</i> i samarbejde med Gladsaxe Kommune, som har arrangeret undervisningen. Tre sundhedsformidlere er aktive ved blandt andet temaarrangementer i Sundhedscentret inklusiv <i>Men's Health Week</i> arrangementer, nogle kurser eller dialogmøder.</p> <p>5. Forebyggende sundhedsindsats for etniske minoritetskvinder, som er uden for arbejdsmarkedet. Indsatsen gennemføres i samarbejde mellem produktionsværkstedet <i>I Tråd med Verden</i>, Jobcentret, Københavns Erhvervsakademi (KEA) og Rødovre Sundhedscenter.</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (unge, piger)</p> <p>2. Vægtstop/ kropsbevidsthed (kvinder)</p> <p>3. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>4. Peer-støtte</p> <p>5. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kvinder)</p>
Samsø	Ingen indsats direkte målrettet etniske minoriteter.	

Silkeborg	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mødregruppe organiseres for etniske minoritetskvinder i samarbejde med sprogskolen. 2. Åbent hus hver torsdag og fredag for mødre og børn, hvor der tales om kost, dyrkes motion og andre relevante emner tages op med mødrene. 3. Åben rådgivning for unge i alderen 16-24 år, som er nye i Danmark. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Ungdomsskolen. 4. Undervisning på sprogskolen med fokus på (4a.) kost og (4b.) prævention. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gravide, spædbørnsmødre og familie (kvinder) 2. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (kvinder) 3. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (unge) 4.: 4a. Kost/ madlavning 4b. Seksuel sundhed
Skanderborg	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introduktionskursus for flygtninge (de første måneder efter ankomst til Skanderborg Kommune), hvor der undervises i sundhedsfremme i 2,5 time med tolk i "det gode/sunde liv". Fokusområderne er (1a.) kost og (1b.) motion, og hvordan man kan implementere det i hverdagen. 2. Bredt introduktionskursus for flygtninge (de første måneder efter ankomst til Skanderborg Kommune), hvor der blandt andet introduceres en sundhedsplejerske til sundhedsvæsenet med tolk. 3. Graviditetsbesøg tilbydes etniske minoritetsfamilier. Denne indsats er etableret med henblik på opsporing af familier, som har behov for ekstra støtte. Det kan være hyppige besøg af sundhedsplejerske eller anden form for understøttelse. Alle kommende førstegangsførelser tilbydes et samlet fødsels- og forældreforberedelsesforløb: <i>Familieiværksætterne</i>, der er et samlet forløb over graviditet og barnets første leveår på i alt 14 mødegange. 4. Projekt under udarbejdelse. Projektet har fokus på at forebygge sekundær traumatisering hos børn (6-12-årsalderen) af traumatiserede flygtninge. Her uddannes fagprofessionelle på skoler til at praktisere strukturerede lege, der kan hjælpe børnene til at aflæse egne og andres følelser gennem handling. 5. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og 	<ol style="list-style-type: none"> 1.: 1a. Kost/ madlavning, 1b. Motion 2. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning 3. Gravide, spædbørnsmødre og familie 4. Støtte til mennesker med traumer 5. Peer-støtte (kvinder)

<p>Skanderborg fortsat</p>	<p>andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet.</p> <p>6. For etniske minoritetsborgere, der er udgået af integrationsperioden, og som er over 30 år, og som vurderes aktivitetsparate, har Skanderborg Kommune et projekt omhandlende beskæftigelsesfremmende indsatser. Heri ligger også et tilbud om sundhedsfremmende samtaler, der er forankret i det kommunale sundhedscenter. Fokus med udgangspunkt i KRAM 1+2 og i borgerens eget vurderet helbred og sundhed samt borgerens eget ønske om forandring.</p>	<p>6. Peer-støtte</p>
<p>Skive</p> <p>Skive fortsat</p>	<p>1. Nyankomne (i integrationsperioden) tilbydes særlig besøgsplan fra Sundhedsplejen. Såvel gravide som forældre til småbørn. Det sker efter integrationsperioden og efter konkret faglig vurdering.</p> <p>2. Førskolebørn (1-6 år) samt skolebørn (6-18 år) ses årligt af sundhedsplejerske i integrationsperioden. Derefter konkret faglig vurdering.</p>	<p>1. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>2. Før- og skolebørn</p>
<p>Slagelse</p>	<p>1. <i>Sikker start i Dagtilbud</i> er et projekt for førskolebørn (1-6 år). Formålet er at give udsatte, etniske minoritetsfamilier med småbørn i dagpleje og integrerede institutioner redskaber og metoder til at støtte deres børns sundhed, ernæring, trivsel og sproglig udvikling. Projektet gennemføres i samarbejde mellem Sundhedstjeneste og dagtilbud om forbedret integrationsindsats/forståelse af etniske, udsatte familier med bedre overgang fra hjemmet til dagtilbud til følge. Evaluering planlagt.</p> <p>2. <i>Bydelismødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner samt videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Projektet gennemføres i samarbejde med Landsorganisationen for <i>Bydelismødre</i> i Danmark, Zonta i Vestsjælland og Røde Kors. Der foreligger evaluering.</p> <p>3. <i>Get2sport</i>. Fokus på frivilliges vilkår og muligheder for at drive idrætsforening i udsatte boligområder. Projektet gennemføres i samarbejde med Danmarks Idrætsforbund (DIF) og Dørtrinsidræt.</p>	<p>1. Før- og skolebørn</p> <p>2. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>3. Motion</p>

Slagelse fortsat	<p>4. Kostforedrag og åben kostvejledning i kvarterhusene i de boligsociale helhedsplaner. Formålet er at give råd og vejledning i trygge rammer. Tolke er på stedet ved behov. Tre til fire gange årligt planlægges åben kostvejledning for overvejende etniske minoriteter, hvor de kan komme og få vejledning i sundere valg og kost generelt. Der foreligger evaluering.</p> <p>5. Madworkshops. Etniske minoriteter mødes, laver mad sammen, udveksler kultur og forståelse. Indsatsen gennemføres i samarbejde ml. aktivitetscentre og den boligsociale indsats.</p> <p>6. Kommunalt ansatte varetager forskellige emner på Sundheds- og miljøambassadøruddannelsen i boligsociale helhedsplaner målrettet etniske minoriteter, herunder seksuel sundhed.</p>	<p>4. Kost/madlavning</p> <p>5. Kost/madlavning</p> <p>6. Seksuel sundhed</p>
Solrød	<p>1. Særlig pulje fra Dansk Oplysningsforbund til at betale kontingent til deltagelse i idræts-foreningsaktivitet. Samarbejde med Dansk Oplysningsforbund og en frivilligheds koordinator på integrationsområdet.</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p>
Sorø	<p>Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.</p>	
Stevns	<p>Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.</p>	
Struer	<p>1. Ansættelse af fritidsvejleder, som arbejder med fritidspasnings- ordningen, hvor kommunen kan gå ind og betale for sportstøj m.v. hvis en familie ikke har råd til at betale selv. Ligeledes er der samarbejde med Danske Gymnastik- & Idrætsforeninger (DGI), hvor der skal opstarte Street Fodbold. Formålet med dette er, at det i sidste ende kan medvirke til at kanalisere Street Fodboldspillere over i selve klubben. Projektet gennemføres i samarbejde med DGI og fodboldklubber i kommunen.</p> <p>2. Der er fokus på etniske minoriteter i tandplejen, og der laves individuelle planer for det enkelte barn i forhold til hvornår det skal komme igen afhængigt af hvad behovet er. Hos flere etniske minoriteter ses et behov for øget kontrol og behandling i forhold til tandpleje.</p> <p>3. Afholdelse af en temadag om traumatiserede børn og familier med henblik på at klæde personale, herunder pædagoger, sagsbehandlere og lærer i kommunen, på til at</p>	<p>1. Motion</p> <p>2. Tandsundhed</p> <p>3. Støtte til mennesker med traumer</p>

Struer fortsat	<p>blive bedre til at spotte mistrivsel. Tre NUSSA (Neuroaffektiv Udviklingspsykologisk Struktureret Aktivitet) terapeuter er blevet uddannede og tilbyder hjælp til både primært og sekundært traumatiserede etniske minoritetsbørn.</p> <p>4. Debataften om sundhed målrettet etniske minoriteter.</p> <p>5. Derudover afholdes der i Grønnedal aftner, hvor fokus er sund mad.</p>	<p>4. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>5. Kost/madlavning</p>
Svendborg	<p>1. Temaeftermiddag i Byparken med titlen <i>Tyrkiske ældre og kroniske sygdomme</i>. Arrangementet består af fire oplæg med hvert sit emne: Diabetes, knogleskørhed, forhøjet Blodtryk og demens. Oplægsholderne er primærsygeplejerske og demenskonsulent. Efterfølgende er der mulighed for at få målt blodsukker og blodtryk.</p>	<p>1. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p>
Syddjurs	<p>Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.</p>	
Sønderborg	<p>1. <i>Sund integration</i> er et forløb i Sundhedscentret målrettet nyankomne flygtninge. Indholdet består af følgende moduler: (1a.) Sund mad, sundhedsformidling og (1b.) bevægelse i dagligdagen. Fokusområderne er blandt andet at styrke borgerne i integrationsprocessen, styrke borgernes trivsel og forebygge livsstilssygdomme. Forløbet gennemføres i samarbejde med Sundhedscentret og Jobcentret. Evaluering under udarbejdelse.</p> <p>2. Sundhedscentret tilbyder forløb til borgere med kræft, kronisk sygdom og risiko for at udvikle livsstilssygdom eksempelvis overvægt. Formålet er, at borgeren får hjælp og støtte til at mestre sit eget liv og arbejde med egen sundhed i hverdagen.</p> <p>3. Støtte til børn og unge der har traumer eller er sekundært traumatiserede, som har en baggrund fra lande, der er krigsramte eller præget af uroligheder. Børn, der er sekundært traumatiseret, kan også være i risikogruppe under NUSSA-projektet (Neuroaffektiv Udviklingspsykologisk Struktureret Aktivitet).</p> <p>4. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinde uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet.</p>	<p>1.:</p> <p>1a. Kost/madlavning,</p> <p>1b. Motion</p> <p>2. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>3. Støtte til mennesker med traumer</p> <p>4. Peer-støtte (kvinder)</p>

Sønderborg fortsat	5. Styrk Sproget er Tosprogs-Taskforcens landsdækkende indsats, som har til formål at løfte fagligheden for tosprogede børn i alderen 1-6 år. Med Styrk Sproget kan alle landets kommuner få støtte og inspiration til at udvikle sammenhængende lokale løsninger på tosprogsområdet i dagtilbud, fritidstilbud og skoler.	5. Før- og skolebørn
Thisted	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Tønder	<p>1. Sundhed for alle er et projekt i samarbejde med Sundhedsafdelingen og Sprogskolen (AOF), hvor der blandt andet blev undervist i sunde mad og måltider, det danske sundhedsvæsen med mere.</p> <p>2. Sundhed for alle er et projekt i samarbejde med Sundhedsafdelingen og Sprogskolen (AOF) i forbindelse med <i>Kun med kondom - kampagne 2014</i>, hvor der blev undervist i seksuel sundhed, herunder graviditet og fødsel. Undervisningen var kønsopdelt.</p> <p>3. Sundhed og Trivsel er tilrettelagt som et otte ugers kursus to gange om året, to timer ugentligt på sprogskolen AOF. I kurset undervises der er i temaer, herunder motion, rygestop, kost, kronisk sygdom, tandsundhed og seksuel sundhed, samt tre emner, hvor de selv kan være med til at definere emnet. Indsatsen gennemføres i samarbejde mellem Sundhedsafdelingen, Tønder Kommune og AOF-Tønder.</p>	<p>1. Kost/madlavning</p> <p>2. Seksuel sundhed</p> <p>3. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
Tårnby	1. Borgere med etnisk minoritetsbaggrund uddannes til sundhedsformidlere, og ved hjælp af peer-støtte informerer de etniske minoritetsborgere om sundhedsrelaterede emner. Sundhedsformidlerne kan bestilles gratis af foreninger, institutioner med videre til eksempelvis foredrag og dialogmøder. Projektet er en del af <i>Sundhed på dit sprog</i> og Vestegnssamarbejdet, hvor seks vestegnskommuner sammen med Invanderermedicinsk Klinik og forebyggelsesrådgiver på Hvidovre Hospital har etableret et fælles korps af tosprogede sundhedsformidlere. Fokus er på kost, motion, livsstilssygdomme, diabetes, tandsundhed med mere.	1. Peer-støtte
Vallensbæk	1. Lev i en sund krop er etniske sundhedsmøder med kursus i kost, motion og handlekompetence i forhold til type 2-diabetes.	1. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom

<p>Vallensbæk fortsat</p>	<p>2. Åbent hus er et tilbud til etniske minoritetsmødre som har børn i alderen 0-6 år. Mødrene får mulighed for at danne netværk og få svar fra sundhedsplejersker på spørgsmål, eksempelvis vedrørende vægt, hudproblemer, kost og søvn. Der foreligger en evaluering.</p>	<p>2. Gravide, spædbørns mødre og familie (kvinder)</p>
<p>Varde</p>	<p>1. Motionsbasen i Boulevardbebyggelserne. Formålet med indsatsen er at flere beboere dyrker motion. Indsatsen gennemføres i samarbejde ml. Varde Kommune og helhedsplanen for Boulevardbebyggelserne i Varde Kommune.</p> <p>2. Kvindesvømning for etniske minoritetskvinder med formålet at tilbyde dem mulighed for at dyrke motion og lære at svømme i lukkede omgivelser. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Den Internationale forening og Helhedsplanen for Boulevardbebyggelserne i Varde kommune.</p> <p>3. Tandpleje rettet mod etniske minoritetsbørn med formål at mindske carieshyppigheden blandt børnene. Indsatsen gennemføres i samarbejde mellem tandplejer, klinikassistent og familierne. Kort internt evaluering på basis af fem familiers erfaringer.</p> <p>4. MindSpring er et kursus hvor velintegreerede burmesiske flygtninge underviser nyankomne burmesiske flygtninge i forælderrollen i et fremmed land. Et undervisningsprojekt over otte uger, hvor de mødes én gang ugentligt. Kurset gennemføres i samarbejde ml. Dansk Flygtningehjælp og Dansk Røde Kors afprøver i Varde Kommune.</p> <p>5. Bydelsmødre er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner samt videreformidler deres viden til andre kvinder i lokalområdet. Dette gennemføres i samarbejde med Helhedsplanen for Boulevardbebyggelserne i Varde, Frivillighuset og <i>Bydelsmødrenes</i> Landsorganisation. Midtvejsevaluering under udarbejdelse.</p> <p>6. NUSSA (Neuroaffektiv Udviklingspsykologisk Struktureret Aktivitet) bygger på at udvikle og afprøve en metode, som kan hjælpe børn i familier præget af traumer og undgå</p>	<p>1. Motion</p> <p>2. Motion (svømning for kvinder)</p> <p>3. Tandsundhed</p> <p>4. Gravide, spædbørns mødre og familie</p> <p>5. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>6. Støtte til mennesker med traumer</p>

Varde fortsat	<p>sekundær traumatisering hos børn af flygtninge og hjemvendte danske soldater.</p> <p>7. Kvindecafé for <i>Bydelismødre</i> er etableret i samarbejde med Helhedsplanen for Boulevardbebyggelserne.</p> <p>8. Kvindecafé for etniske minoriteter er etableret i samarbejde med Sundhedsplejen.</p> <p>9. Samarbejdsaftale omkring flygtninge med traumer og krigsveteraner med Post Traumatisk Stress Syndrom (PTSD). Flygtninge med traumer er også omfattet af rehabiliteringsstrategien under sundhedspolitikken i Varde Kommune.</p>	<p>7. Netværk gn. sundhedsaktiviteter (kvinder)</p> <p>8. Netværk gn. sundhedsaktiviteter (kvinder)</p> <p>9. Støtte til mennesker med traumer</p>
Vejen	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Vejle	<p>1. Sundhedscaféer <i>Nørremarken</i> og <i>Løget</i>. Her kan borgerne i området komme og få en snak om sundhed og de muligheder, der er i området. Borgerne kan få målt blodtryk, få foretaget en kropsanalyse, tale med en diætist og få gode råd med om deres sundhed.</p> <p>2. Uddannelse af frivillige til sundhedsagenter i to af byens mest belastede områder. Sundhedsagenterne sætter sunde aktiviteter i gang i området og er herved med til at skabe et generelt sundhedsløft i områderne. Uddannelsen opstod oprindeligt som et EU-projekt. Det henseende gennemføres i samarbejde med det boligforeningen AAB og professionshøjskolen UCL. Der foreligger en evaluering af EU-projektet som kan rekvireres.</p> <p>3. Sundhedskursus for kvinder <i>Ha' det godt</i>. Primært for etniske minoritetskvinder, hvor der arbejdes med bredden inden for det sundhedsfremmende område og ikke kun ud fra specifikke livsstilsrettede mål.</p> <p>4. <i>Bydelismødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden, ofte på frivillig basis, til andre kvinder i lokalmiljøet.</p> <p>5. Forebyggende hjemmebesøg. Henvendelsen er formuleret på modersmål. Dertil design, hvor Vejle Kommune sammen med borgerservice og repatriering prøver at samle til netværk og information</p>	<p>1. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>2. Peer-støtte</p> <p>3. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (kvinder)</p> <p>4. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>5. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning (kvinder)</p>
Vesthimmerlands	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	

<p>Viborg</p>	<p>1. I samarbejde med <i>Cross-Over</i> under AIDS-Fondet, udbydes foredrag om seksuel sundhed samt kost, livsstil, motion/aktiv livsstil og mental sundhed. SSP i kommunen afholder foredrag om alkohol og stoffer og AIDS-Fondet afholder foredrag i emner i forhold til reproduktiv sundhed/seksuel sundhed.</p> <p>2. <i>KOM & KVIT</i> består af individuelle rygestop samtaler gennem AIDS-Fondet.</p> <p>3. Fællessekretariatet har adskillige indsatser herunder madkursus i Vestervang. Bagekursus i Houlkær. Pigegruppe i Ellekonebakken som har fokus på sund kost. 24 timers løb. Fodbold for piger i Ellekonebakken. Fokus på sundhed, derunder tandsundhed i mødregruppe (Ellekonebakken) og en gruppe for syriske kvinder. Fællessekretariatet tager hånd om implementeringen af helhedsplanens fire indsatsområder <i>Børn og unge, Job, uddannelse og beskæftigelse, Beboernetværk, Deltagelse og demokrati og Image og kommunikation</i>.</p> <p>Indsatserne gennemføres i samarbejde med AIDS-Fondet og Etniske Minoritetsforeninger.</p> <p>4. <i>Move it Pigegruppe</i> er et projekt i samarbejde med fritidsvejledere med formål at styrke en gruppe af pigers muligheder for at komme i gang med en fritidsaktivitet, ved at samle dem fast en gang om ugen og følge dem afsted til forskellige aktiviteter. Udover at vise dem mulighederne var ambitionen og socialt at styrke pigerne.</p> <p>5. Spejderforløb i sprogklasser, hvor skoleeleverne blev undervist i spejder i tre uger. Formålet er at styrke adgangen til foreningslivet og sproget blandt etniske minoritetsbørn.</p> <p>6. I Sundhedscenter Viborg afholdes der hver den sidste onsdag i måneden åben mødecafé målrettet alle borgere (+ 18 år). Borgerne kan kigge forbi og få en snak og øget viden om forskellige livsstilsfaktorer herunder kost, rygning, alkohol, motion, mental sundhed og sociale relationer. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Fællessekretariatet (mødregruppe (Ellekonebakken), <i>Gruppe for syriske kvinder</i> og <i>Kvindegruppe</i> (Egeparken i Bjerringbro).</p>	<p>1. Seksuel sundhed</p> <p>2. Rygestop</p> <p>3. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>4. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (piger)</p> <p>5. Før- og skolebørn</p> <p>6. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p>
----------------------	---	---

Vordingborg	<p>1. I forbindelse med Jobcentrets integrationsindsats tilbydes kost- og sundhedsundervisning med motion og træning. Der foreligger en evaluering af integrationsforløbet.</p> <p>2. Tilbyder rygestop på Jobcentrets integrationsindsats i samarbejde mellem afdelingen for sundhed og Jobcentret. Evaluering forelægges, og der er indrapporteret til rygestopdatabasen.</p> <p>3. Torsdagscafe, en netværkscafe etableret af Røde Kors. Fokus på sundhedsemner, information om samfund, aktiviteter, undervisning af sundhedsplejerske, yoga for kvinder, udflugter og ture. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Integrationsrådet og Røde Kors.</p>	<p>1. Kost/madlavning</p> <p>2. Rygestop</p> <p>3. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p>
Ærø	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Aabenraa	Ingen indsatser direkte målrettet etniske minoriteter.	
Aalborg	<p>1. <i>Sundhed på dit sprog</i> bygger på syv eller otte møder, som er arrangeret efter sprog. Formålet er at videreformidle information om kost, diabetes, kredsløb, tandpleje, kvindekroppen, det danske sundhedsvæsen, diverse målinger (blodtryk, blodsukker, vægt) og træning. Indsatsen gennemføres i samarbejde mellem <i>Sundhed og bæredygtig udvikling</i> (nu <i>Sundhed og kultur</i>) og <i>Familie- og beskæftigelse</i>. Hvert forløb evalueres.</p>	<p>1. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p>
Aarhus	<p>1. <i>Bydelsmødre</i> er et projekt, der bygger på peer-støtte. Etniske minoritetskvinder uddannes i sundhedsfaglige og andre emner og videreformidler deres viden, ofte på frivillig basis, til andre kvinder i Gellerup. Projektet gennemføres i samarbejde med undervisere i lokalområdet (enten i kommunalt regi; socialforvaltning, beskæftigelse, lokalcentre, bibliotek og lignende) og Brabrand Boligforening, Gellerup Kirke, Midttrafik, Aarhus Tech., Livsværkstederne, Røde Kors, Landsorganisation af Kvindekrisecentre (LOKK), Psykinfo i Viborg, politikere og Rådhuset.</p> <p>2. Undervisning til etniske minoritetskvinder omkring kost til børn. Forløbet foregår den første onsdag i måneden.</p> <p>3. <i>Sund livsstil/vægttabshold</i> er en indsats målrettet gravide kvinder eller kvinder med børn under 18 år. Undervisningen er teoretisk og praktisk tilrettelagt. Den er ofte visuel og</p>	<p>1. Peer-støtte (kvinder)</p> <p>2. Kost/madlavning (kvinder)</p> <p>3. Vægtstop/ kropsbevidsthed</p>

<p>Aarhus fortsat</p>	<p>erfaringsbaseret. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Folkesundhed Aarhus.</p> <p>4. Seksuel sundhed er et undervisningstema der jævnligt er på programmet. Også et tema, der hyppigt er behov for at debattere i Åbent Hus.</p> <p>5. Tandpleje målrettet småbørn. Hvis ikke familien møder frem til aftaler tilbydes hjemmebesøg.</p> <p>Indsatsen gennemføres i samarbejde med småbørnstandplejen i Sundhedshuset og sundhedsplejerskerne.</p> <p>6. Behovsfamilier får flere hjemmebesøg af sundhedsplejerske. Skiftende temaer valgt ud fra oplevelse af behov og efterspørgsel. Der undervises ud over børnesygdomme, børneopdragelse eksempelvis også i kriminalitetsforebyggelse, budgetlægning og forebyggelse af vold.</p> <p>7. Sundhedssamtaler og diætistsamtaler for etniske minoriteter.</p> <p>8. Forskellige åbne motionstilbud målrettet borgere, som gerne vil i gang med mere motion, eksempelvis kvindegymnastik, selvtræning og gåtur.</p> <p>9. Varmtvandssvømning for borgere, som ikke kan profitere af andre træningstilbud (eksempelvis på grund af smerter).</p> <p>10. Tilbud om fitness i det fri i samarbejde med Sport og Fritid.</p> <p>11. Smokers Corner er et samlingssted for alle dem, der gerne vil stoppe med at ryge og for alle dem, der gerne vil fastholde deres rygestop. Idéen med en social rygestop-café er, at man kan støtte hinanden eller måske finde sig en rygestop-makker. Der er uddannede rygestopkonsulenter, som taler tyrkisk, arabisk og somalisk, til stede i cafeen.</p> <p>12. Individuelt livsstilsforløb. Sammensat efter borgers behov og kan indeholde indledende sundhedssamtale samtaler med diætist, sygeplejerske, fysioterapeut, diverse træningstilbud og opfølgende sundhedssamtale.</p> <p>13. Sundhedsforløb, som bygger på motionstræning og der undervises i type 2-diabetes og hjerte-kar-sygdom i ti uger. Hold for henholdsvis arabisk, tyrkisk og somalisktalende</p>	<p>4. Seksuel sundhed</p> <p>5. Tandsundhed</p> <p>6. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>7. Kost/madlavning</p> <p>8. Motion</p> <p>9. Motion (svømning)</p> <p>10. Motion</p> <p>11. Rygestop</p> <p>12. Tværgående sundhedskurser/ rådgivning</p> <p>13. Type 2-diabetes/ kronisk</p>
------------------------------	--	--

<p>Aarhus fortsat</p>	<p>etniske minoriteter. Individuel indledende og afsluttende samtale samt opfølgning tre måneder efter kursusafslutning. Kønsopdelt træning.</p> <p>14. <i>Gravid og Sund</i> er et samarbejde med Aarhus Jordemoderpraksis omkring udvikling af en tværsektoriel og tværfaglig indsats målrettet sårbare overvægtige gravide. Formålet er dels at skabe en motiverende ramme for overvægtige gravide, der ønsker at påbegynde eller har brug for støtte til at vedligeholde en sund livsstil, og dels at udvikle og afprøve tværsektorielle samarbejdsformer. Indsatsen gennemføres i samarbejde med Aarhus Jordemoderpraksis.</p> <p>15. <i>Sundhedsplet</i> er et projekt, som bygger på at understøtte udvikling af netværk og fælles sundhedsfremmeaktiviteter samt tage pulsen på 'sundhedsbehov'. Projektet er tilrettelagt med én time om ugen for henholdsvis mænd og kvinder.</p> <p>16. Rygforløb for borgere med såvel specifikke som uspecifikke lænde-ryg-smerter. Det kan være borgere med genoptræningsplan, henvist fra egen læge, tværfagligt ryg-team, egen læge eller Magistratsafdelingen for Sociale Forhold og Beskæftigelse (MSB).</p> <p>17. <i>Smertehåndtering</i> er en indsats, som bygger på undervisning og træning to timer om ugen i otte uger. Der er hold for henholdsvis arabisk, tyrkisk og somalisktalende og kønsopdelt træning.</p> <p>18. Sundhedscaféerne tilbyder gratis og anonymt sundhedstjek og sundhedssamtale. Det er en fremskudt sundhedsfremmende og forebyggende sundhedsindsats i samarbejde mellem Aarhus Kommune og boligforeningerne i fem udsatte bydele via Det Boligsociale Fællessekretariat.</p> <p>19. <i>Fællesskabsagenter</i> er en forebyggelses- og sundhedsfremmeindsats, som er målrettet borgere i udfordrede boligområder. Indsatsen har særligt fokus på samskabelse og skal medvirke til aktivt medborgerskab og udvikling af robuste lokalmiljøer, som en vej til mere lighed i sundhed. Gennem partnerskab med frivillige og boligsociale aktører rekrutteres fællesskabsagenter fra de udfordrede boligområder. Der samarbejdes med Det Boligsociale Fællessekretariat og Sundhedscaféerne i fire boligområder;</p>	<p>sygdom (kønsopdelt)</p> <p>14. Gravide, spædbørnsmødre og familie</p> <p>15. Netværk gennem sundhedsaktiviteter (kønsopdelt)</p> <p>16. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>17. Type 2-diabetes/ kronisk sygdom</p> <p>18. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p> <p>19. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p>
------------------------------	--	---

<p>Aarhus fortsat</p>	<p>Trigeparken, Herredsvang, Frydenlund og Vandtårnsområdet, foruden <i>Sund By Netværket</i>, 19 andre kommuner, Det Boligsociale Fællessekretariat og frivillige foreninger.</p> <p>20. Sprogcafé for etniske minoriteter ved Lektie-hjælpen Tusindfryd i samarbejde med Frivillignet og Dansk Flygtninge Hjælp.</p>	<p>20. Netværk gennem sundhedsaktiviteter</p>
------------------------------	---	--